

DE  
**MILITAIRE SPECTATOR.**

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

**NEDERLANDSCHE LEGER.**

Nous supposer capables de faire la moindre attention aux préjugés outrés d'un individu, se serait partager quelques unes de ses idées.

FLORIAN.

HOOFD-REDACTEUR

**J. C. van Rijenveeld.**

ELFDE DEEL.

**JUNIJ 1843. - N<sup>o</sup>. 12.**



BREDA,  
**BROESE & COMP.**  
1843.

*De onderstaand getekende  
den J. C. van Rijenveeld  
hied is gedrukt en door hem  
aangezien. Breda 14 July 1843.*  
*Broese*



# Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Major der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Nijmegen, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

OVER

## BEDEKTE GESCHUTSTANDEN,

VAN DEN KAPITEIN VON PRITZWITZ, BIJ DE VIJFDE ARTILLERIE-  
BRIGADE.

(Uit het Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und Geschichte  
des Krieges, Band 49).

(Vervolg van N<sup>o</sup>. 11 en slot.)

Men heeft voorgesteld om ook vóór vestingen bedekte geschutstanden te gebruiken. Natuurlijk kunnen dit slechts mobiele zijn, en zal derzelve gebruik altijd slechts beperkt wezen, daar zij den dagelijks voortgaanden loopgravenarbeid niet kunnen volgen en de aanschaffing van 't geen er voor noodig is, alsmede hun bouw dikwijls te moeilijk zal vallen in vergelijking van het nut dat zij kunnen doen. Slechts daar waar men ze een vrij geruimen tijd gebruiken kan, zouden bedekte geschutstanden vóór vestingen, bepaaldelijk bedekte mortiergeschutstanden zijn aan te raden. Dit kan hoofdzakelijk het geval zijn, wanneer men verafgelegen buitenwerken niet wil aanvallen, en dezelve gedurende den ganschen duur van het beleg schaaak moeten gehouden worden. Heeft men zulke werken eerst tot zwijgen gebracht, dan moet men geschut tegen hen gereed hebben, 't welk elke nieuwe poging van dezelve terstond verhindert. Hiertoe zullen bedekte mortiergeschutstanden geschikt zijn, daar zij onveranderd kunnen blijven staan, goed gedekt zijn, en ook de bedieningsmanschap eenigzins tegen het weder beveiligen. Welligt zouden bedekte mortiergeschutstanden ook vóór vestingen dienstig zijn, als men gedurende eene blokkade van waarschijnlijk langen duur, de vesting bestendig door worpvuur wilde verontrusten, onverschillig of men het vuur tegen de stad, of tegen de werken, of tegen beide rigt. Het zal eene versterking van de blokkade zijn, als men de vesting nimmer geheel met rust laat. Het is duidelijk dat men hier ook houwitsers zal kunnen gebruiken, evenzeer dat men ook in enfilcerbatterijen met voordeel bedekte geschutstanden zal aanwenden, wanneer men ze kan daarstellen, 't geen vóór vestingen menigvuldiger het geval zal zijn dan in

dezelve, zoo men in deze niet reeds vóór het beleg bedekte geschutstanden mogt hebben gereed gemaakt.

De wijze van de onder de bedekte geschutstanden te gebruiken kalibers, zal zich in 't algemeen naar de regelen bepalen welke hieromtrent ook anders gelden; alleen zal men nog bijzonder moeten bedacht zijn, dat de moeilijk te bouwen geschutstanden ook het grootst mogelijk nut moeten aanbrengegen. Uit dien hoofde schijnt het doelmatig de bedekte mortiergeschutstanden met de zwaarste en krachtadigste mortieren te wapenen. Slechts in geval zulke geschutstanden in ravelijnen en buitenwerken zijn gelegen, en het te moeilijk wordt ze van de noodige munitie te voorzien, kan daaromtrent eene uitzondering plaats hebben. Kanongeschutstanden tegen een' grachtovergang bestemd, moeten slechts met ligt geschut gewapend worden, om een snel vuur mogelijk te maken. Tegen den bouw van bres- en contra-batterijen zullen 12ponders, ligte 24ponders en lange houwitsers het voordeeligste zijn, daar zij bij den korten afstand nog genoeg percussiekracht bezitten en de tijd voor hunne bediening vereischt, in eene goede verhouding tot hunne werking staat. Geschutstanden op collaterale werken moeten om bekende redenen met 24ponders en met de zwaarste houwitsers bezet worden. Kan men op het aanvalsfront bedekte geschutstanden tegen de vijandelijke batterijen en den sappenarbeid plaatsen, dan zullen zware kanons tegen de batterijen, ligte tegen de sappen voordelig zijn. Moet er echter uit één' geschutstand tegen beide gewerkt worden, en kan men de stukken niet gevoegelijk naar de omstandigheden verwisselen, dan doe men eene keus, naar het getal der voorhanden kalibers en naar den voorraad munitie.

Vestigt men zijne aandacht op de constructie der bedekte geschutstanden, dan doen zich terstond twee hoofdpunten ter overweging voor. Vooreerst komt hun weêrstandsvermogen, en ten tweede hunne inrigting voor de verschillende geschutsoorten in aanmerking. Het noodige weêrstandsvermogen is voor alle geschutstanden bijna gelijk, en zou derhalve algemeener kunnen bepaald worden dan de inrigting voor de verschillende geschutsoorten, indien het nog niet aan genoegzame ondervinding ontbrak.

Wij hebben regt om de vroeger door ons voorgestelde gemetselde geschutstanden zóólang de noodige kracht tot weerstandbieding toe te kennen, tot ons het tegendeel op de eene of andere wijze bewezen wordt. Ten aanzien hunner verdere inrigting, kan men zeer verschillende onderstellingen maken, van welke hier nog eenige dienen te worden vermeld.

Dáár waar hunne ingangen aan het rugvuur kunnen blootgesteld staan, of waar men zich beveiligen wil tegen de stukken gesprongen bommen en granaten, kan men de ingangen door een' korteren of langeren muur dekken, die of dwars voor den ingang, evenwijdig met dezen, of loodregt, of in een hoek tegen den ingang komt. Op de laatstgenoemde wijs gemetseld, zal hij meer tegen het vuur dekken dat uit eene bepaalde rigting komt, dan tegen stukken bommen. Deze van de geschutstanden afgescheiden dekkingen zullen iets hooger moeten zijn dan de ingang; wanneer zij evenwijdig met den ingang loopen, kan men ze gemakkelijk door gewelven met de geschutstanden verbinden. De voorhanden ruimte en de onbelemmerde gemeenschap zullen hier vooral in aanmerking komen; ook houten blinderingen zal men kunnen aanwenden; muren schijnen echter de voorkeur te verdienen, daar men ze reeds in vreedetijd kan oprigten.

Bij geschutstanden voor kanons zal de voormuur, tot op de noodige schietgaten na, geheel gesloten moeten zijn en aan de borstwering moeten leunen; bij die voor mortieren zal men de opening aan de voorzijde moeten vernauwen, naar gelang van de ruimte die men heeft te bewerpen; de voormuur zal welligt met voordeel eenige voeten hooger getrokken kunnen worden dan bij het eerste ontwerp aangenomen is; evenzoo zal deze voormuur bij mortieren eenige voeten binnen den geschutstand terug te brengen zijn. Voor mortieren is eene breedte van 9 voeten gewis voldoende; bij kanons zal de breedte veel van de affuiten afhangen, doch 10 voeten gewoonlijk voldoende zijn.

De voorgestelde geschutstanden zijn in den dag  $7\frac{1}{2}$  voeten, in 't geheel omtrent 11 voeten hoog boven den grond. Voor mortier-geschutstanden achter den walgang schijnt dit zeer onverschillig. Bij kanon-geschutstanden op den walgang, zal de vijand nog een gedeelte van den muur kunnen zien, wanneer de borstwering 8 voeten hoog is. Wil men dit vermijden dan is het noodig de zool van den geschutstand te verlagen, of het gewelf vlakker te maken, 't welk beide schijnt te kunnen geschieden.

Voor eene grootere verlagings of inzinking wordt echter een dieper ingesneden schietgat vereischt, 't welk niet zonder nadeel is. Hoog raamgeschut zal men onder de voorgestelde geschutstanden slechts dan kunnen gebruiken, als de laatste iets hooger gebouwd en ingezonken zijn; doch de hooge raamstukken zullen

onder gemetselde bedekte geschutstanden, altijd een groot gedeelte hunner voordeelen verliezen, daar men met dezelve niet wel uit vlakke schietgaten kan vuren.

Gekoppelde geschutstanden hebben het voordeel dat hun midstandmuur iets zwakker kan zijn. Daar er echter tusschen de gewelven verdiepingen ontstaan, waarin bommen kunnen blijven leggen en springen, die bij enkele geschutstanden zijwaarts zouden afgerold zijn, blijft hun nut zelfs voor mortieren nog twijfelachtig. Ten opzichte van kanongeschutstanden achter aarden borstweringen komen de schietgaten wat al te dicht bijeen.

Nadat bij de verdediging van het kasteel van Antwerpen, verschillende soorten van *houten bedekte geschutstanden* gebruikt en aan eene zware proef blootgesteld geweest zijn, zou men zeggen, dat hunne constructie naar de aldaar verkregene ondervinding kon vastgesteld worden. Wanneer men echter de hier opgedane en in het werk van *von Reitzenstein* medegedeelde resultaten gadeslaat, blijkt, dat die ondervinding nog niet voldoende is om eene bepaalde uitkomst te geven; dat er bij deze gebruikte geschutstanden een groot verschil plaats gevonden, en in 't bijzonder niet genoeg bewezen is, of de vernieling van verscheidene dier standen veroorzaakt geworden is door den val der bommen, of door hun springen, of door het regtstreeksch vuur. Slechts zooveel schijnt uit de berigten te blijken, dat bedekte geschutstanden eenen aanmerkelijken tegenstand bieden en dat er veel aan gelegen is, of zij ingezonken zijn of niet. Eenen veel zekerder maatstaf ter beoordeeling der doelmatige constructie van bedekte geschutstanden, dan de berigten aangaande die welke in de citadel van Antwerpen gebruikt zijn, geven de verslagen medegedeeld in het *Archiv für die Officiere der Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieur-korps*, Bd. I, p. 16 vv., waaruit naauwkeurig alle omstandigheden blijken die bij de proeven hebben plaats gehad. Zoo wij derhalve hier onze meening wagen te uiten, omtrent de doelmatige constructie der bedekte houten geschutstanden, leggen wij hoofdzakelijk de laatstgenoemde berigten, als bekend, ten grondslag, terwijl wij ze met andere bekende ondervindingen, of door gevolgtrekkingen op te maken beschouwingen, zamenstellen, en ten aanzien van 't geen twijfelachtig schijnt, nog op verder te nemen proeven hopen. — In weêrwil wij later ondernemen zullen onzen twijfel omtrent het nut van de bedekking der geschutstanden met aarde, nader uiteen te zetten, vermeenen wij toch zoolang ons aan de tot heden gebruikelijke wijze te moeten houden, tot onze meening omtrent dit onderwerp, op de eene of andere wijze, voldoende zal bevestigd zijn, en derhalve nemen wij tijdelijk de geschutstanden met aarde, als noodzakelijk en nuttig aan. In het algemeen dient ons den in 'de Pruisische Handleiding voor

de artillerie voorgeschreven bedekten geschutstand tot voorbeeld, en houden wij overal, waar wij het tegendeel niet zien, de daarin opgegevene inrigting, bepaaldelijk die voor mortieren, voor doelmatig.

Thans zij het ons vergund ons gevoelen over de houten gekoppelde geschutstanden te zeggen. Het voornaamste voordeel dat zij hebben, mag daarin bestaan, dat zij grooter weerstandsvermogen hebben dan enkele, vooreerst: omdat zij hechter zijn, niet ligt zijwaarts instorten, en ten tweede omdat hunne draagbalken een grooter draagvermogen moeten bezitten. Hunne grootere hechtheid komt ontwijfelbaar daaruit voort, dat zij eene grootere grondvlakte beslaan en eene groote massa uitmaken, alzoo meer tegenstand bieden aan den zijwaartschen druk. Hun grooter draagvermogen kan men uit de volgende gronden opmaken:

Het is bekend (zie VEGA, *Mathematische Vorlesungen*, Bd. III, p. 587, uitgave van 1818, en *Aide-Mémoire*, *Strasbourg*, 1851, p. 555), dat een op beide einden rustende balk, wanneer deze einden niet naar boven kunnen opgeven,  $\frac{1}{3}$  tot  $\frac{1}{2}$  meer draagt, dan een balk waarvan de einden vrij zijn, daar zoodanige balk aan beide einden breken moet, om ook in het midden te kunnen breken. Men kan hieruit ook besluiten, dat een balk, die aan het eene einde vrij rust en aan het andere vast is, van  $\frac{1}{3}$  tot  $\frac{1}{4}$  meer zal dragen, dan een balk die aan beide einden vrij ligt. Dit geval doet zich nu voor, wanneer een draagbalk van den gekoppelden houten en met aarde bedekten geschutstand, tusschen twee bovenraamstukken den druk wederstaan moet van eene nedervallende of springende bom. Zijn einde op het derde bovenraamstuk liggende, zal zich dan, uit hoofde van de groote bovenbelasting aarde, niet kunnen opheffen; hij zal op twee punten moeten breken, en derhalve van  $\frac{1}{3}$  of  $\frac{1}{4}$  meer dragen, dan een draagbalk slechts op twee bovenraamstukken liggende.

Behalve hunne grootere vastheid, hebben de gekoppelde geschutstanden nog de volgende voordeelen: Zij vereischen minder arbeid, daar een gekoppelde geschutstand niet zooveel aarde behoeft als een enkele; eveneens spaart men bij hen aanzienlijk veel hout uit; slechts hunne draagbalken zijn langer en moeten dus ook zwaarder zijn; zij beslaan minder ruimte dan enkele, en men kan over de onder hen geplaatste stukken geschut beter toezigt houden dan over enkele.

Daarentegen hebben zij het nadeel, dat wanneer de middelste ondersteuning vernield wordt, op eens twee geschutstanden onbruikbaar worden, en dat wanneer een projectiel in de eene afdeling valt, de stukken daarvan ook in de andere schade kunnen aanrigten. Waar alzoo geschutstanden aan het regtstreeksch vuur blootgesteld zijn en de middelwand vernield kan worden, zou men gekoppelde geschutstanden moeten af-

keuren, ten ware zij noodzakelijk mogten zijn om ruimte te winnen.

Dat men des noods ook meer dan twee geschutstanden aan elkander verbinden kan, is duidelijk, alsmede dat het gezegde toepasselijk is, zoowel op voorloopige en mobiele, als op kanon- en mortiergeschutstanden.

Bij gekoppelde kanon-geschutstanden zullen de schietgaten echter te dicht bijeen komen, waardoor de borstwering te veel verzwakt wordt; daar men hun middelwand ook niet geheel aan het regtstreeksch vuur zal kunnen onttrekken, zijn ze voor gewone gevallen niet verkieslijk.

Gaat men de constructie der geschutstanden voor kanons na, dan moet er vooral op de volgende verschillende omstandigheden acht geslagen worden:

- A.) Kanons op gewone wal- of lage raam-affuiten, kunnen
  - a) op den walgang worden geplaatst,
  - b) beneden denzelven ingezonken worden.
- B.) Kanons op hooge raam-affuiten moeten
  - a) op den walgang staan;
  - b) beneden denzelven ingezonken worden.

Met opzigt tot de mobiele geschutstanden komt hierbij nog in aanmerking, of er meer aarde voorhanden is dan de walgang oplevert, of dat de aarde die de walgang leveren kan, beschikbaar is. Bij voorloopige geschutstanden kan men daarentegen stellen, dat men zich in alle gevallen de noodige aarde kan verschaffen.

Deze verschillende gevallen willen wij kortelijk in overweging nemen.

- A. a) *Kanons op lage affuiten moeten op den walgang komen.*

Het insnijden of doorsteken van de schietgaten veroorzaakt hier geene moeilijkheid; het kan op de gewone wijs geschieden. De bouw zelf is echter slechts dan mogelijk, als men genoeg aarde kan aanbrengeu, om den geschutstand van boven en zijwaarts te bedekken, zonder ze van den walgang te moeten nemen. *Mobile* kanon-geschutstanden zullen op deze wijs *in het geheel niet*, voorloopige slechts met eenigen meerderen arbeid dan ingezonkene kunnen gebouwd worden.

- B. b) *Kanons op lage affuiten moeten in den walgang ingezonken worden.*

In dit geval zullen de walgang en het schietgat grootendeels de noodige aarde voor de bedekking leveren. Het insnijden of doorsteken der schietgaten heeft echter groote moeilijkheden. Het zal schier onvermijdelijk noodzakelijk zijn het schietgat te bedekken, daar het anders, uit hoofde zijner diepte, te veel aan instorting blootstaat. Zoodanig schietgat zal de vijand ligt onbruikbaar kunnen maken. Aangezien de moeilijke

daarstelling van de schietgaten, zou deze soort van geschutstanden ook niet geschikt zijn voor mobiele, en de gemakkelijke wijs waarop het schietgat vernield wordt, maakt hen ook voor voorloopige geschutstanden ongeschikt.

B. a) *Kanons op hooge raam-affuiten moeten op den walgang komen.*

Hier doet zich bijna hetzelfde geval voor, als dat onder A. a aangeduid; alleen zal men hier nog meer aarde voor de bedekking van den geschutstand moeten aanbrengen. De vervaardiging der schietgaten is gemakkelijk, en de stukken zullen nog altijd een vrij groot gezigtveld hebben. De dekbalken zal men niet aan het vijandelijk vuur kunnen onttrekken.

B. b) *Kanons op hooge raam-affuiten moeten ingezonken worden geplaatst.*

Deze soort van geschutstanden zijn het best geschikt voor mobiele. Als men de schietgaten op de gewone diepte van 4 voeten insnijdt, zal de walgang genoeg aarde opleveren om den geschutstand van boven te bedekken, en het zal niet moeilijk vallen zijwaarts nog zooveel aarde te nemen, als men behoeft om door gevulde schanskorven de zijden van den geschutstand zooveel mogelijk te bedekken. Het insnijden der schietgaten is gemakkelijk en de dekbalken zullen weinig blootgesteld zijn. Het gezigtveld der stukken is niet grooter dan bij gewone schietgaten.

De houtconstructie van de bedekte kanon-geschutstanden zal veel overeenkomen met die van de mortier-geschutstanden, en het schijnt ons onnoodig hier in al de bijzonderheden daarvan te treden. Meestal zal op hen toepasselijk zijn al wat wij later over de constructie der geschutstanden in 't algemeen nog zullen hebben te zeggen. Het zij voldoende hier aan te merken, dat de kanon-geschutstanden onmiddellijk aan de borstwering moeten leunen, en hunne binnenbreedte gewoonlijk 10 voeten zal moeten bedragen, om de stukken te kunnen bedienen en rigten. Hunne hoogte in den dag zal ten minste 6 voeten, voor raamgeschut nog meer moeten bedragen. Ten einde de stukken in den geschutstand te kunnen brengen, des noods te verwisselen, en de gemeenschap niet te hinderen, mag de ingang der kanon-geschutstanden niet geblindleerd zijn, of het zal op eene andere wijze moeten plaats hebben dan bij de mortier-geschutstanden. Daar waar zij aan geen rugvuur blootgesteld zijn, zal men de blindering veelal weglaten. Waar die echter noodzakelijk is, stellen wij voor, omtrent 10 voeten achter den ingang, evenwijdig met denzelfden, een' ongeveer 14 voeten breed beschot uit staande balken op te rigten, 4 voeten diep in den grond gegraven en boven den grond nog wat hooger dan de ingang. Zoodanig beschot

zal de gemeenschap gewoonlijk weinig of in het geheel niet hinderen. Slechts bij permanente en voorloopige geschutstanden, zal men de schietgaten op ongeveer 6 of meer voeten lengte, met een muur of zwaar hout kunnen bedekken, en dit zoo hoog met aarde beschutten, dat het muurwerk en de dekbalken eenigzins tegen het vijandelijk vuur beschermd zijn. Deze schietgaten moeten echter zeer stevig gemaakt zijn; bij mobiele geschutstanden zal men zich met zulke kunstmatige inrigtingen in 't geheel niet kunnen inlaten.

't Zij ons nu nog vergund, de constructie van de houten geschutstanden voor zooveel zij op derzelver weerstandsvermogen betrekking heeft, te onderzoeken, waarbij hoofdzakelijk zal overwogen worden, hetgeen waarin men eenigzins zou dienen af te wijken van de in de voormelde Handleiding opgegevene inrigting.

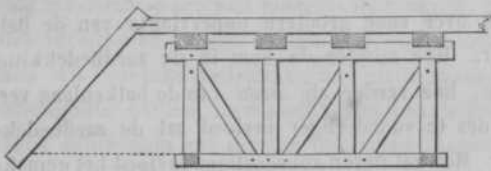
De vloerbalken strekken om het inzakken van den geschutstand te verhinderen, en de oprigting gemakkelijker te maken, zoodat voor de staanders geen diepe gaten behoeven gegraven te worden. Te gelijk bepalen de in haar aangebragte zwikgaten de juiste plaatsing der staanders. Onvermijdelijk noodzakelijk schijnen de gezegde balken niet, daar verscheidene geschutstanden in de citadel van Antwerpen, bepaaldelijk die in de lunette St-Laurent, schoon ze missende, zich toch goed gehouden hebben. Diep ingegraven staanders, zonder vloerbalken, zullen bovendien beter dan staanders die op vloerbalken staan, eene verzakking van den geschutstand naar de eene of andere zijde tegehouden. Daar de vloerbalken voornamelijk slechts het instorten van den geschutstand moeten voorkomen, is hare voorname afmeting de grootte der vlakke welke zij op den grond beslaan. Bij eene breedte van 1 voet, schijnen zij ook in zandgrond overal nog den noodigen tegenstand geboden te hebben, en men zou zelfs hunne hoogte van 1 voet tot op 8 duimen kunnen verminderen, waardoor zij veel ligter en goedkooper zouden worden.

Daar bij ieder schot of iederen worp de beddingen eenen schok bekomen, en deze bepaaldelijk bij mortieren achteruit gedreven worden, komt het ons niet ondoelmatig voor, ze op de eene of andere wijs met de vloerbalken van den geschutstand in verbinding te brengen, dewijl de schok, welken de beddingen bekomen, daardoor op de vloerbalken, en door middel van deze, op den geheelen geschutstand voortgeplant wordt. Door de verbinding van de bedding met de vloerbalken, zal de bedding wel is waar vaster worden, maar de geschutstand door het eigen vuur lijden; beter zou het zijn zich aan de noodzakelijkheid te onderwerpen, van de bedding om te leggen of te vernieuwen, dan de vloerbalken en door deze den geheelen geschutstand aan het gevaar van schokken bloot te stellen.

Zoover onze verkregene ondervinding strekt, hebben tot heden de staanders ter dikte van 1 voet, steeds den noodigen

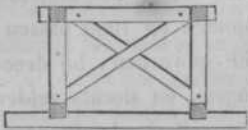
tegenstand geboden, zijn niet te zamengedrukt, noch hebben zich gebogen; een verzwaring van dezelve schijnt dus niet noodzakelijk. Daarentegen zijn zij aan eene zijwaartsche overhelling blootgesteld geweest, en deze moet voorgekomen worden, daar zulks de instorting van den geheelen geschutstand zou ten gevolge hebben. Een hoofdmiddel tegen de neer- of indrukking der staanders, is het doen inzinken van de geschutstanden in den grond; daardoor zal vooral de zijwaartsche neêrdrinking voorgekomen worden, en dit middel schijnt bij den geschutstand in de lunette St.-Laurent, welke drie voeten ingegraven was, volstaan te hebben om hem voor eene inzakking te bewaren. Volgens de in het *Archiv*, enz. medegedeelde resultaten, zou echter de verzinking in den grond alléén niet genoeg zijn om eene verschuiving van den geschutstand te beletten, weshalve het steeds raadzaam zal zijn schoor- en hoofdbalken te plaatsen. Bij ingezonken geschutstanden zal het waarschijnlijk voldoende zijn de schoorbalken tusschen de staanders zoodanig te plaatsen, dat aan iedere zijde twee schoorbalken eene inzakking naar achteren, en een schoorbalk eene inzakking naar voren ver-

Fig. 3.



hinderen. Om eene inzakking zijwaarts onmogelijk te maken, zal men gemakkelijk tusschen de beide voorste staanders twee elkander kruisende schoorbalken kunnen aanbrengen, die de bediening van het geschut niet hinderen. Het punt waar zij elkander kruisen, zal bij kanons niet hooger dan  $2\frac{1}{2}$  voeten boven de bedding, maar bij mortieren iets onder het midden van het parallelogram, 't welk door de beide voorste staanders, den voorsten vloerbalk en den draagbalk gevormd wordt. Mogt

Fig. 4.



aan den ingang nog eene versterking noodig zijn, zoo zou dit door hoofdbanden in de boven-binnenhoeken kunnen geschieden, of door de verlenging der achtervloerbalken en het aanbrengen van schoorbalken tusschen de verlengingen en hoekstaanders. Dit zou echter wegens de meerdere uitgraving voor den achtervloerbalk den arbeid bij den bouw aanzienlijk vermeerderen, en het zal waarschijnlijk voldoende zijn, de versterking op den afgepaalden grond op planken of met palen te bevestigen, en aan de achterstaanders van boven aan te hechten.

Bij niet ingezonken geschutstanden zal eene zorgvuldiger en veelvoudiger verbinding dan bij ingezonkene noodig zijn. De inrigting daarvan kan zeer verschillen, en zal zich regelen naar den voorraad hout, de rigting van het vijandelijk vuur en de welligt bestaande aanleuningen aan traversen en aan de borst-

wering, weshalve het onnoodig schijnt deswege in vele bijzonderheden te treden.

Het doel der *bovenraamstukken* was tot dusver om de staanders vaneen te houden, weshalve zij wel wat zwakker konden zijn dan een vierkante voet. Vermeerderd men echter het getal draagbalken, zonder eveneens het getal staanders te vermeerderen, dan moeten de bovenraamstukken ook dragen, en hunne dikte zal vermeerderd, mag althans niet verminderd worden.

Uit de in het *Archiv*, enz., medegedeelde resultaten blijkt duidelijk, dat vier één voet dikke *draagbalken* niet sterk genoeg zijn. Zij hebben, bij 9 voeten spanning, nog meer te dragen dan de negen dekbalken (welke boven de binnenruimte van den geschutstand liggen) bij 4 voeten 8 duimen spanning. Het is dus noodig hun getal te vermeerderen, of hun meerdere dikte te geven. Het soort van voorhanden hout moet hieromtrent beslissen. Wil men het getal draagbalken vermeerderen, verdubbelen, zonder het getal staanders te veranderen, of zonder de bovenraamstukken te versterken, dan zal men de draagbalken paarsgewijs in diervoegen moeten leggen, dat zij zooveel mogelijk boven de staanders liggen, zoo mogelijk door dezen regtstreeks gedragen worden (Fig. 5). Wilde men de draagbalken gelijkmatig op de bovenraamstukken verdeelen, zoo zouden zij door deze verdeling toch niets aan draagvermogen winnen, terwijl de beide bovenraamstukken nutteloos aan eene belasting zouden blootgesteld zijn, die zij naauwelijks zouden kunnen weêrstaan. Wil men de draagbalken versterken en hun getal niet vermeerderen, dan moeten zij, om bij eene gelijke spanning eens zooveel dan bij 1 voet dikte te dragen, 12 duimen breed en 17 duimen hoog, of iets meer dan 15 duimen in het vierkant zijn. Hiernaar zal men hun' prijs gemakkelijk kunnen nagaan.

Daár waar gebrek aan hout is, zal men zonder veel nadeel de draagbalken iets mogen verkorten, zoodat zij slechts 1 of 2 voeten aan iedere zijde van den geschutstand voorbij de wanden uitsteken. Hierbij vermindert dan ook natuurlijk het getal der dek- en blindeerbalken.

De 1 voet zware *dek- en blindeerbalken* zijn moeilijk te behandelen, kunnen zonder nadeel smaller genomen, en hun getal vermeerderd worden, zoo zij slechts de hoogte van 1 voet behouden. Hun gezamenlijk draagvermogen vermindert daardoor niet. Het schijnt voordeelig hen onderling te verbinden, opdat zij door springende bommen niet uiteengeslagen worden; het eenvoudigste zal dit geschieden door opgenagelde planken of latten. Het aanbrengen van neuten aan de boven-einden der dekbalken (uitklinken) en het daarin schuiven van latten, gelijk *von Reitzenstein*, in zijn werk over het beleg van het kasteel van Antwerpen, Bijlage VIII, p. 14, voorge-

steld heeft, zou niet doelmatig zijn, daar de neuten vóór den bouw zouden moeten aangebragt worden, en de latten, wanneer de dekbalken trekken, na langer' of korteren tijd opbe- waard te zijn, niet meer in de voor haar bestemde insnijdin- gen zouden passen.

De bouw zou vereenvoudigd worden, wanneer men de dekbalken onmiddellijk op de bovenraamstukken kon leggen. Zij zouden echter dan slechts aan de zijden, niet van voren of van achteren kunnen oversteken, en de zijwanden moeten noodza- kelijk zóó lang zijn als de te overdekken ruimte. Van voren zou hieruit gewoonlijk geen nadeel ontstaan, evenmin als bij de geschutstanden zonder aangeleunde blinding van achteren. Waar echter eene dergelijke blinding moet aangebragt wor- den, zonder den ingang te vernauwen, zou men zich kunnen vergenoegen met de bovenraamstukken een weinig naar ach- teren te verlengen. Bij deze inrigting zouden de bovenraam- stukken den geheelen last der bedekking hebben te dragen, en *veel zwaarder moeten zyn of beter ondersteund worden.* Hierbij zouden ook de van voren komende bommen loodregt op de rigting der dekbalken werken, en deze welligt eerder uiteen- rukken, dan wanneer de rigtingsvlakte van den worp even- wijdig met de dekbalken loopt. Door de ligging der dekbalk- en in de rigting loodregt op de zijwanden, bespaart men hout, en de geschutstand wordt lager, is derhalve gemakkelijker van voren te bedekken, zonder aan hoogte in den dag te verliezen.

Is er geen zwaar hout, maar wel ligter genoeg voorhanden, dan kan men zeer wel, 't zij dat men draagbalken aanwendt of niet, den geschutstand bedekken met twee of meer lagen elkander kruisend hout. Deze inrigting heeft het groote nut, dat de drukking van de vallende of springende bommen over eene groote vlakte wordt verdeeld en men gemakkelijker de noodige materialen kan vinden. Hoe zwaar de lagen van zwak hout moeten zijn, kunnen wij niet opgeven, latende dit aan meer deskundigen over. De onbekendheid daaromtrent, na- melijk over welke groote oppervlakte de drukking der bom- men zich verdeelt en welke spanning voor de bovenste lagen hout moet in rekening gebragt worden, maken eene theore- tische bepaling zeer moeilijk. De geschutstand in de lunette St.-Laurent, was met twee lagen elkander kruisend 10duims hout en met 5 voeten aarde bedekt, heeft genoegzamen tegen- stand geboden, en zou met betrekking hierop, als voorbeeld kunnen dienen. De bouw zelf kan, uithoofde der geringe zwaarte van zoodanig hout, ligter gemaakt worden; welligt zou- den drie lagen 6duims beddingsribben voldoende zijn.

Over den tegenstand der *fachinen* tegen den val en het sprin- gen der bommen, zijn ons geen resultaten bekend, zoodat wij niets voor of tegen hare nuttigheid kunnen inbrengen. Daar zij spoedig verrotten, vooral in de aarde, en dan niets weêr-

staan kunnen, zal men ze op zijn best bij mobiele geschut- standen met vrucht kunnen gebruiken. Ook hare gemakke- lijke of moeilijke aanschaffing zal in overweging moeten ge- nomen worden. Voor het overige is het zeer twijfelachtig, of het niet doelmatig zou zijn, om ze, in plaats van onder de aarden beschutting, boven dezelve te leggen. Zij zouden hier minder verrotten, konden, naar omstandigheden tot op het oogeblik dat zij zouden moeten dienen, droog opbevaard, en voorts bij hunne verrotting ligter door andere kunnen wor- den vervangen.

Met opzigt tot de *bedekking of beschutting* der bedekte geschutstanden *met aarde* moet men, het nut derzelve in over- weging nemende, op twee bijzonderheden acht slaan: Voor- eerst op haren tegenstand tegen de vallende bommen, en ten tweede, op den invloed welken gezegde beschutting op het springen der bommen uitoefent.

Het lijdt geen twijfel, of de bedekking met aarde vermin- dert den schok der vallende bommen, welken de onderliggende balkenlaag ondervindt, daar de schok nu over eene grootere uitgestrektheid werkt, dan wanneer de bedekking niet bestond en de druk zich over eene grootere oppervlakte van de bal- kenlaag verdeelt. Hoe minder de bom in de aardbedekking kan doordringen, hoe verder zij alzoó van de balkenlaag ver- wijderd blijft, des te voordeeliger invloed zal de aardbedek- king uitoefenen. Men zal dezen voordeeligen invloed het gemak- kelijkst verkrijgen, wanneer men tot beschutting eene soort van aarde kan kiezen, welke op zich-zelve den val der bom- men veel tegenstand biedt, of door aanstampen zeer vast kan gemaakt worden. Hoe meer men zoodanige bedekking tegen de vochtigheid kan beveiligen, des te duurzamer zal haar weêr- stand zijn. Hoe grooten tegenstand vele aardsoorten tegen den val der bommen bieden, blijkt daaruit, dat op het schietoe- feningsplein bij Trier, de 50pounds bommen op 1000 passen, onder 45°, of op 800 passen onder 60° geworpen, bij droog weder niet geheel in den grond dringen, en slechts zelden blijven liggen, maar gewoonlijk verder rollen. Is de grond vochtig, dan dringen de bommen iets dieper in dan hare dikte, en rollen niet verder. Uit het gezegde blijkt, dat de hoogte der aarden bedekking van niet zooveel belang als wel hare vastheid is, en dat men het laatste zooveel mogelijk moet zien te versterken. Daar de vastheid der oppervlakte, waarop eene bom valt, een' zoo aanzienlijken invloed op de diepte van haar indringen heeft, is het de vraag, of eene bedekking van een voet dikke balken den bommenval niet alléén zal kunnen wederstaan, en of in dat geval de bedekking der bedekte geschutstanden met aarde niet onnoodig is. Slechts door proeven zoude dit kunnen beslecht worden. De zaak is intusschen van het grootste belang, niet alleen voor de bedekte



geschutstanden, maar ook voor de daarstelling van alle gebouwen, die door lagen balken de bommen weêrstaan moeten. Kunnen balkenlagen, zonder aarden bovendeckking op geschutstanden, den val der bommen weêrstaan, dan zullen de bommen bij haren val er niet op blijven liggen, maar verder gaan, en de balkbedekkingen behoeven dan geen weêrstand te bieden tegen het springen der bommen. Dit zou blijkbaar van groot nut voor de balkbedekkingen zijn, en de vraag is slechts, of het daarmee gepaard gaande nadeel, dat namelijk de bommen nu op eene andere plaats van het vestingwerk, of ergens in den grond dringende, het voordeel niet weder geheel of gedeeltelijk doen te loor gaan. Dit zal intusschen in het vervolg gemakkelijker te beslissen vallen, dáár waar men onderzoeken of beproeven wil, welk nut in 't algemeen er in zal gelegen zijn, wanneer men de geschutstanden niet meer met aarde behoeft te bedekken. Moeten dekbalken zonder beschutting aan de bommen weêrstand bieden, dan zal, naar onze meening, het breken der balken door den val der bommen hun minder kwaad doen, dan wel dat zij van hunne plaats gerukt worden. Hunne onderlinge verbinding zal derhalve zoo vast mogelijk moeten zijn, en hunne breedte niet verminderd mogen worden, gelijk wij aangenomen hebben toen wij van eene bedekking met aarde spraken, naardien bij onbeschutte balken, gewoonlijk een enkele balk den geheelen schok eener bom zal moeten doorstaan, terwijl die schok bij eene aarden-bedekking zich over verscheidene balken kan verdeelen. — Het geval dat de bom op hetzelfde oogenblik van haren val springt, zal zich zoo zelden voordoen, dat daarop in 't geheel geen acht behoeft geslagen te worden.

Alvorens te overwegen welken invloed de bedekking van eenen geschutstand met aarde, met opzigt tot de werking van het springen der bommen heeft, zij het vergund vooraf in het algemeen te bepalen, in welke verhouding de werking der vallende bommen tegen die der springende, op een dekbalk staat.

Uit de in het *Archiv*, 1<sup>ste</sup> jaargang, p. 16. vv. medegedeelde resultaten, schijnt men te kunnen opmaken, dat het springen van de bommen in het algemeen naderliger op de geschutstanden werkt dan hun val. Daar de val der bommen hier echter door eene aarden bedekking verzwakt werd, en de bommen toen zij sprongen in de aarde waren ingedrongen, zoo kan men hieruit geen *volkomen zekere* resultaten opmaken; deze zal men voorzeker in 't algemeen eerst verkrijgen, wanneer daaromtrent bijzondere en naauwkeurige proeven zijn genomen.

Bij gelegenheid van het werpen van 30ponds bommen, geladen voor het neêrvallen of doorboren, op 600 passen afstands, en van 10ponds om te springen geladen bommen, op 700 passen afstands, beiden onder 60° geworpen, bleek dat de val van de 30ponder bom op den in den grond ingezonken veiligheids-

stand, bijna in het geheel niet merkbaar was, terwijl het springen van de 10ponds bom eene aanzienlijke schokking der aarde veroorzaakte, zoodat men, daar de bommen ongeveer even ver van den veiligheidsstand insloegen, hier reeds konde besluiten, dat de werking van de 10ponds springende bommen grooter is, dan die van de invallende 30ponders. De grond was hier vast, de bommen drongen niet volkomen zoo diep in als zij groot waren, en de 10ponds bommen maakten bij het springen slechts eenen zeer vlakken trechter.

Bedenkt men dat 30ponds bommen, op 1000 passen afstands, onder 45°,  $1\frac{3}{4}$  @ lading behoeven, dus met eene kracht aan  $1\frac{3}{4}$  pond buskruid gelijkstaande, den mortier verlaten, zoo moesten zij bij den val met dezelfde kracht inslaan, indien zij niet vooraf den tegenstand der lucht hadden te overwinnen en loodregt op de balkbedekking vielen. Daar hare kracht echter bij den val reeds door de lucht verzwakt, en zij niet loodregt vallen, zullen zij met eene geringere kracht dan hunne lading is, werken. Vult men eene 30ponds bom slechts met 3 ponden buskruid, legt men ze op een voorwerp en steekt ze aan, dan kan men aannemen, dat de helft van hare kracht naar boven verloren gaat, terwijl de andere helft meestal naar beneden werkt; derhalve is het ligt mogelijk, dat de werking van de springende bom hier grooter is, dan die op 1000 passen geworpen wordt en neêrvalt. Aangezien de verschillende wijs waarop het buskruid in den mortier en in de bom besloten is, kan echter ook deze gevolgtrekking geen bepaald genoeg resultaat geven, en slechts de mogelijkheid voor oogen stellen, dat eene springende bom grootere werking doet dan eene vallende.

Uit dit alles zal men echter dit mogen opmaken, dat de val der bommen niet onwaarschijnlijk minder krachtadig werkt dan haar springen. Zoodra dit eenigzins voldoende bewezen wordt, ontstaat daaruit het voordeel dat men aannemen kan, dat de balkbedekkingen, die het springen der bommen wederstaan, ook haren val zullen uithouden; zoodat men dan slechts behoeft op te maken, hoe zwaar de dekbalken moeten zijn, om het springen der bommen te kunnen wederstaan, zullende zij dan zeker ook tegen haren val bestand zijn. Dat men afstanden heeft waarop bommen nog eene gelijke of grootere werking door den val, dan door het springen zullen hebben, is duidelijk, en het is slechts te wenschen, dat deze afstanden eenmaal door proeven mogen bepaald worden.

Overweegt men den invloed welken eene aarden beschutting op eene balkbedekking heeft, wanneer bommen er op vallen of er in dringen en dan springen, dan blijkt terstond, dat bommen die niet inzinken, maar op de aarden bedekking springen, eene geringere werking op de balken zullen uit oefenen, dan wanneer deze bommen vlak op de balken lagen.

Dringen de bommen echter in de aarden bedekking, dan werken zij bij het springen als gesloten of geopende mijnen, al naar dat het door haar gemaakte gat zich van-zelf vult of niet, en hare werking zal, uithoofde van den meerderen tegenstand dien zij te overwinnen hebben, grooter zijn dan wanneer zij springen zonder dat de aarde haar omgeeft. Hoe nader de bommen bij de balkbedekking komen, des te meer aarde hebben zij boven zich, des te grooter zal hare werking zijn, en het grootst wanneer zij tot op de balkbedekking toe indringen. Gelijk reeds gezegd is, zullen bommen, die op de aarden bedekking liggen en springen, minder op de balkbedekking werken, en meer wanneer zij op deze doordringen, dan wanneer zij vrij en open op dezelve liggen. Er moet derhalve eene plaats of hoogte in de aarden beschutting zijn, alwaar bommen, bij haar springen, even sterk op de balkbedekking werken, dan wanneer de bommen vrij op eene onbeschutte balkbedekking springen (1). Dringen de bommen dieper in dan deze hoogte, dan wordt de aardbedekking nadeelig, dringen zij minder diep in, dan zal deze beschutting voordeelig zijn. Waar die hoogte ligt, waar de in de aarde springende bommen even sterk op de balkbedekking werken, als ingeval dat zij onmiddellijk en vrij op de balkbedekking lagen, moet nog beslist worden.

Zooveel volgt echter uit het bovengezegde, dat het bij het brengen van aarde op de bedekking, minder aankomt op de hoogte dan op de vastheid, dewijl voornamelijk het diepe indringen moet voorgekomen, en de opwerping met aarde in sommige omstandigheden nadeelig kan worden. Het is intuschen zeer twijfelachtig of men de aardbedekking altijd zoo hoog en vast kan maken, dat de bommen niet zoo diep indringen, dat hare werking op de dekbalken, bij het springen, door de aardbedekking niet grooter wordt, in plaats van vermindert. Wanneer de bommen in eene aarden bedekking van 5 voeten, slechts 5 voeten indringen, zullen zij bij het springen waarschijnlijk reeds sterker op de balkbedekking werken, dan wanneer zij sprongen vrij op deze liggende.

Nadat wij het hier gewaagd hebben de tot dusver vrij algemeen aangenomen meening, dat eene aardbedekking tegen

(1) Ofschoon er in de aardbedekking eene hoogte moet zijn, waar de springende bommen even sterk op de balkbedekking werken, als ingeval zij vrij op deze liggen, zullen de werkingen, hoewel even groot, toch niet volkomen gelijk zijn. De werking van eene in de aarde springende en van de balkbedekking door eene laag aarde gescheiden bom, zal zich altijd over eene grootere vlakte verdeelen, dan de werking van eene vrij op de bedekking liggende bom. De eerste zal meer de draagbalken, de laatste meer de dekbalken beschadigen. Dit bevestigen ook de in het *Archiv*, B. II, p. 22 en 23 vermelde proeven. De in de aardlaag 3 voeten diep ingedrongen 50ponders, met 5 ponden buskruid geladene bommen, beschadigden al de staanders, maar niet de dekbalken, terwijl daarentegen eene dergelijke bom, die tot op de dekbalken was ingedrongen, de onder haar liggende dekbalken vernielde, maar naar het schijnt geen draagbalk.

bommen nuttig is, in twijfel te trekken, kunnen wij niet nalaten ook de voordeelen aan te wijzen, die ontstaan zouden wanneer men balkbedekkingen zonder aardbeschutting aan de werking van vallende en springende bommen kon blootstellen, en welke nadeelen, daargelaten het weerstandsvermogen der balkenbedekking, daaraan verbonden kunnen zijn.

Konden grootere balkbedekkingen, zooals die van reducts, zonder aardbeschutting blijven, zou zulks eene aanzienlijke besparing aan ruimte en bouwkosten ten gevolge hebben. Waar echter, deels ter oorzaak van de grootte der bedekkingen, deels uithoofde van de insluitende muren, de neervalende bommen niet van de bedekking kunnen afrollen, maar op eene andere plaats dan waar zij neêrgevallen zijn springen, daar ontstaat, uit het volkomen gebrek aan beschutting, het nadeel dat de verder rollende en vrij springende bom grootere schade aan vertikale voorwerpen kan aanrigten, dan wanneer zij in de aarde dringt en onder dezelve springt, waardoor de springende stukken tegengehouden worden, of eene gunstigere rigting bekomen. De aardbedekking heeft alzoo hier haar nut, maar zij moet niet grooter zijn dan noodig is, om te bewerken dat de bommen blijven liggen waar zij inslaan, en hare stukken meest in de aarde blijven steken of naar boven vliegen. Ook hieromtrent kunnen alleen proeven nopens de voordeeligste hoogte der aardbedekking beslissen. 2 Voeten bedekking zal gewoonlijk voor het opgegeven doel genoegzaam zijn, en dit zou reeds eene aanzienlijke besparing geven.

Kan men de geschutstanden zonder aardbedekking laten, dan vloeijen daaruit de volgende voordeelen voort. Hun bouw vereischt veel minder arbeid, vooral daár waar men de noodige aarde niet op de plaats vindt; zij zijn veel gemakkelijker te herstellen, wanneer zij beschadigd zijn, dewijl men de beschadigde deelen kan verwisselen; indien zij langen tijd staan, zullen zij niet zoo ligt verrotten als die met aarde overdekt zijn. In het algemeen zal het eerst dan mogelijk zijn, houten geschutstanden, waar het aan aarde ontbreekt, als mobiele te gebruiken, wanneer zij zonder aarden bovenbedekking kunnen blijven, en men zich te vreden houden kan met slechts eene, of de beide zijden door aarde of gevulde schanskorven te dekken.

Wil men volstrekt het nadeel weren, dat bommen op eenen geschutstand vallende, verder kunnen gaan, en vervolgens, zonder in de aarde te zijn gedrongen, springen, waardoor zij gewis meer schade zullen toebrengen, dan wanneer zij in de aarde blijven steken en springen, dan blijft er niets over dan ook de geschutstanden met aarde te overdekken. Maar ook hier zal de aardopwerping niet zoo hoog behoeven te zijn, en zullen 2 voeten diepte waarschijnlijk genoeg wezen. Het nadeel 't welk ontstaat wanneer bommen die op geschutstanden zijn gevallen, wegens gemis aan beschutting verder gaan, wordt

naar ons gevoelen door de boven opgegevene voordeelen verre opgewogen, vooral dáár waar men geen geschutstanden zou kunnen oprigten, zoo men ze met aarde wilde overdekken.

Voor mortier-geschutstanden zal het dikwijls in 't geheel niet noodig zijn zooveel moeite en materieel te besteden als in de Pruisische Handleiding wordt opgegeven. Bestaat er een muur, bijna loodregt op het aangevallen front, dan kan men daaraan eene blindering aanbrengen, 't zij ingegraven of niet, beneden 10 voeten breed en omtrent 16 voeten lang. Wordt deze blindering van voren gedeeltelijk door eene aardopwerping gesloten en in dezelve eene bedding gelegd, dan zal men ook daarin een mortier kunnen plaatsen en gebruiken. Zijn de blinderingsbalken slechts ergens goed verbonden, dan zullen de daarop vallende projectielen afstuiten en zal de mortier goed beveiligd zijn, zelfs wanneer de blindering in 't geheel niet met aarde overdekt is. 16 Stuks 1 voet zware en 15 à 16 voeten lange balken en eenige dwarshouten om de balken te verbinden, zullen dan alleen het noodige materieel uitmaken en de arbeid zal niet lang ophouden. Daar hier voorts de blindering gewoonlijk slechts onder een' spitsen hoek door vijandelijke bommen getroffen kan worden, en de bommen ook op de blindering springen, zullen waarschijnlijk ook nog zwakkere blinderingsbalken dan van 1 voet zwaarte, voldoende zijn.

In het algemeen is het de vraag, of men de bedekte geschutstanden niet goedschiks uit balken zou kunnen te zamenstellen, die in den vorm van een dak geplaatst en door eenige dwarshouten verbonden werden? De constructie zou zeer eenvoudig zijn en de vijandelijke bommen zouden ook hier gewoonlijk in een zeer spitsen hoek op de balken vallen. Deze zouden alzoo de bommen goed weêrstaan, en de hoofdzak zou slechts zijn te bepalen, hoe diep de balken ingegraven, of hoe vast zij onderling zouden moeten verbonden worden, ten einde door de vijandelijke bommen niet te zeer verschoven te worden, en daardoor niet in te vallen.

Na hierboven verscheidene malen te hebben moeten zeggen, hoezeer het aan ondervinding en resultaten hapert, en hoe noodzakelijk het zou zijn, dat nog verschillende proeven werden genomen, kunnen wij niet nalaten iets te zeggen over de wijze hoe zij zouden moeten ingerigt wezen. Met opzigt tot de schiet-oefeningen der artillerie, schijnt de waarschijnlijkheid van treffen en alles wat op het werpen van de bommen zelve invloed heeft, zoover de tegenwoordige stand der artilleriewetenschap vergunt, genoegzaam uitgemaakt, zoodat het tijd kan geacht worden, om de werking der projectielen en buitengewone gevallen meer bijzonder gade te slaan en deswege resultaten te verzamelen, tot welker waarneming en aanteekening, in den oorlog deels de noodige rust, deels tijd en bekendheid met alle bij-omstandigheden ontbreken. Hoe menigvuldig ook de geschut-

standen in het kasteel van Antwerpen door de vijandelijke projectielen getroffen zijn geweest, toch zijn, gelijk wij reeds opgemerkt hebben, de daarvan opgemaakte en bekend geworden resultaten lang niet toereikend, en is bepaaldelijk geheel onzeker gebleven, welke schade de val, welke schade het springen der bommen heeft veroorzaakt, en welk nut de aardbedekking gehad heeft. Dit alles is echter van belang te weten, bijzonder ook voor de bepaling van de grootte der springlading, bij welke eene vermeerdering van 1 pond, welligt meer afloet dan een geheele worp met zwakkere springlading.

Bij alle omtrent bedekte geschutstanden te nemen proeven komt het, evenals bij vele andere proeven, hoofdzakelijk op de bepaling aan, bij welke constructie de noodige weêrstand niet meer geboden wordt. Is dit eenmaal vastgesteld, dan kan men gemakkelijk naar de omstandigheden bepalen, hoe zwaar men het hout moet nemen, en is men dan zeker van geen materieel en geen arbeid nutteloos te besteden. Het wordt dan moeilijk met de geringste middelen het meest mogelijke nut te verkrijgen.

De omtrent de bedekte geschutstanden te nemen proeven, zullen in twee seriën moeten verdeeld worden, te weten: in proeven op de houten, en in proeven op de gemetselde geschutstanden.

Ten aanzien van de houten standen zou men eerst moeten bepalen, hoe zwaar eene onbeschutte balkbedekking moet zijn, om den val der bommen nog te kunnen weêrstaan. Hiervoor moeten natuurlijk slechts de grootste in gebruik zijnde mortier-kalibers genomen worden, daar het van zelf spreekt, dat wanneer eene balkbedekking eene groote bom wederstaat, zij ook tegen eene kleinere moet bestand zijn. De afstand waarop men moet werpen, zal ten hoogste 1200 passen zijn. Op verdere afstanden zal men bij een geregeld beleg niet ligt werpen, en mogt de vijand verder achteruitgaan om eene grotere valkracht te verkrijgen, dan zou de waarschijnlijkheid van treffen zoozeer verminderen, dat hij van den grooten afstand weinig nut zou trekken en veel munitie nutteloos verschieten. Ook zou zijn geschut daarbij veel lijden.

Onder welke graden de bommen op balkbedekkingen moeten geworpen worden, is niet vooraf en algemeen te bepalen. Mogelijk zouden onder lage graden geworpen bommen, op geschutstanden zonder aardbedekking, grootere werking kunnen doen dan die onder hooge graden geworpen worden, daar de eerste de bedekking ligter doen verschuiven en ten gevolge daarvan de instorting van den geschutstand kunnen veroorzaken. Dáár waar dit niet te verwachten is, gelijk bij groote reducts en met aarde bedekte geschutstanden, moeten de bommen onder de hoogste graden geworpen worden, zoo veel zulks de afstand

van het doel toelaat en het geschut er voor bestand is, opdat de bommen zoo diep mogelijk indringen en zoo nabij mogelijk aan de houten bedekking komen.

Mogt het blijken dat bedekkingen van 1 voet zware balken den val der bommen niet genoegzaam weerstaan, dan kan men of de zwaarte der balken vermeederen, of de bedekking door hout, fachinen of aarde versterken. Daar echter hout van 1 voet zwaarte gewoonlijk zeer moeilijk in genoegzame hoeveelheid zal te bekomen zijn en moeilijk te hanteren is, zal men liever tot eene versterking der bedekking, door hout, fachinen of aarde besluiten, en daarmede zoolang voortgaan moeten, tot de balkbedekking met behulp dezer versterking den val der bommen genoeg weerstaat.

Is de noodige sterkte der balkbedekking tegen den val der bommen eenmaal vastgesteld, dan moet men trachten te bepalen, hoedanig het springen der bommen werkt, tenzij men de voorkeur mogt geven aan inrigtingen, waarbij de bommen in 't geheel niet op de balkbedekking blijven liggen, maar verder gaan. In alle geval zou eene naauwkeurige bepaling van de springwerking der bommen wenschelijk zijn, bepaaldelijk hoedanig balken, fachinen en aarde, ieder in 't bijzonder en in hare verschillende onderlinge samenstelling, tegen bommen weerstand kunnen bieden.

Daar men zich gewoonlijk gemakkelijker hout zal kunnen verschaffen dat minder dan 1 voet zwaar in het vierkant is, dan zoo sterk hout, kunnen zich dikwijls gevallen voordoen, waarin het wenschelijk is zwak hout tot bedekte geschutstanden te kunnen gebruiken. Om nu hieromtrent niet in het duistere te tasten, schijnt het raadzaam ook het weerstandsvermogen van balkbedekkingen, uit eenige lagen zwak hout zamengesteld zijnde, te beproeven.

Met opzigt tot de gemetselde geschutstanden, komt niet alleen de dikte der schoormuren en gewelven in aanmerking, maar ook, vooral bij de laatstgenoemde, het materiëel. Men kan gemakkelijk nagaan dat een gewelf van weeke materialen door een of meer bommen doorgeslagen wordt, zonder daarom in te storten, terwijl een ander gewelf uit hardere bouwstoffen bestaande, door de bommen alleen scheuren bekomt en daardoor eer tot instorting geneigd is. Uit dien hoofde zou men eene proef moeten nemen met vier geschutstanden, twee daarvan met afmetingen ongeveer als vroeger hierboven door ons is opgegeven, en twee met zwaardere muren. Van ieder dezer soort van geschutstanden zou er weder een met een steenen gewelf, en wel zoo mogelijk van eene harde steensoort (graniet of basalt), en een ander met een gewelf van gebakken steen moeten gemetseld worden.

Daar de mortel allengs harder wordt en deze verharding langzaam voortgaat, zoo zouden de gemetselde geschutstanden

niet terstond na hunnen bouw, maar eerst één of meer jaren daarna aan de werking der bommen moeten blootgesteld worden. In het algemeen is het niet te onderstellen, dat gemetselde of permanente geschutstanden terstond na hunnen bouw het vijandelijk vuur zullen moeten doorstaan, en daarom behoeft men dan ook van hen niet te verlangen dat zij terstond na hunnen bouw weerstandbiedend genoeg zijn.

Met opzigt tot gemetselde geschutstanden, kan men aannemen dat de bedoeling niet is hen zoodanig in te rigten dat de bommen op hen springen en niet verder gaan. Mogt dit echter gebeuren, dan zal men moeten beproeven, of zij ook tegen springende bommen bestand zijn, waarbij zij noodzakelijkerwijs met aarde moeten overdekt worden. Eene proeve hieromtrent is dus voor de geschutstanden zelve niet van groot belang, maar des te meer ten aanzien van de werking die men van bommen tegen kasematten te verwachten heeft.

Hoever in 't algemeen de proeven moeten voortgezet worden, of zij nog moeten genomen worden op zwakkere of sterkere gewelven, op de zoodanige die uit andere materialen bestaan, kan eerst bij de proeven zelve blijken. De verkregene ondervinding met de houten geschutstanden zou, bepaaldelijk met opzigt tot de verhouding van de werking der vallende en springende bommen, tot maatstaf kunnen dienen.

Kon men bestaande oude gewelven insgelijks beproeven, het zou des te voordeeliger zijn.

Daar bij den aangenomen afstand van 1200 passen, de waarschijnlijkheid van het treffen bij het werpen van bommen reeds gering is, zou het tot besparing van munitie en tijd nuttig zijn, verscheidene houten en de voorgestelde vier gemetselde geschutstanden dicht neven elkander te bouwen, en wel op eene schietoefenplaats der artillerie, waar gewoonlijk met bommen geworpen wordt. Op deze wijze konden de proeven gemakkelijk verscheidene jaren achter elkander en op verschillende afstanden voortgezet worden, zouden zij eindelijk de verlangde resultaten moeten geven, en gelijktijdig met de gewone artillerie- en schietoefeningen kunnen plaats hebben, zonder deze te hinderen.

De hier voorgestelde proeven zouden gewis eenige duizende guldens kosten; maar als men bedenkt welk nut zij zouden hebben, niet alleen met opzigt tot de bedekte geschutstanden, maar ook ten aanzien van den bouw der kasematten, dan zullen de kosten niet te groot schijnen. Zij zouden bij den bouw eener vesting spoedig weder uitgehaald zijn, 't zij het bleek dat de tot dusver gebouwde kasematten te zware muren hebben, 't geen hier bespaard kan worden, of dat de ondervinding leerde, dat de gewelven in de vestingen tot nu toe te zwak waren, zoodat in 't vervolg niet meer veel nuttelooze kosten aan gebouwen besteed wierden, die geen genoegzamen weerstand kunnen bieden.

Het bovenstaande vertoog was reeds afgewerkt, toen ons het 2<sup>de</sup> Heft van den 6<sup>den</sup> Band des *Archiv's* in handen kwam, waar op pag. 183, vv. eene verhandeling over de theorie der gewelven is geplaatst en verslag gegeven wordt van eene in Engeland genomen proef door den 1<sup>sten</sup> luitenant-ingenieur *Sontheim*.

Niettegenstaande de schrijver aanneemt dat de val der bommen sterker werkt dan hun springen, van welke meening wij in 't algemeen niet zijn, verheugt het ons toch, dat hij, even als wij, latere proeven deswege wil laten beslissen.

Met opzigt tot de medegedeelde proeven, merken wij het volgende aan:

Bij de te Metz in 1854 gedane bresproeven, drongen 24pounds kogels bij 12 pond lading (vergelijk *Archiv*, Bd. II, p. 144) op omtrent 42 passen afstands, slechts 2 voeten diep in een ouden muur van breuksteen. Bij de in Engeland genomen proef drongen de 24pounds kogels (waarvan de lading niet opgegeven wordt) op 500 passen, 5½ voeten in. Hieruit blijkt genoeg, dat de in Engeland bij de proef gekozene beton, op verre na zoo vast niet was als het metselwerk te Metz. Desniettemin heeft het beproefde gewelf, bij 11 voeten spanning, 5 voeten hoogte en 5¾ voeten dikte, genoegzamen tegenstand geboden. Dit geeft het bewijs, dat gewelven van 10 voeten spanning, wanneer het metselwerk deugzaam is, veel zwakker dan 5¾ voeten kunnen gemaakt worden. Had men in Engeland den beton die aan de proef werd onderworpen, langeren tijd gegeven om te verharden, zoo zou hij waarschijnlijk ook meer weerstand geboden hebben.

## Verscheidenheid en Overeenstemming.

### HET TWEEGEVECHT.

DOOR

A. W. P. WEITZEL.

Mais lorsque de sangfroid, sans haine, sans colère,  
Un préjugé cruel que le monde révère,  
Pour sauver leur honneur, oblige deux amis  
De combattre en champ clos comme des ennemis;  
Qui ne déplorerait qu'un caprice bizarre  
Impose à l'honneur même une loi si barbare ?  
FRÉDÉRIC II, Roi de Prusse.

(Vervolg van N<sup>o</sup>. 11 en slot).

In den aanvang was het duel steeds van harte gemeend, dat wil zeggen dat het wel degelijk de bedoeling was om elkander zoo mogelijk naar het rijk der schimmen te doen verhuizen; zelfs de secondanten deden daartoe hun uiterste best, zooals blijkt uit het meergemelde tweegevecht van *Boutteville*,

waar het juist een secondant was die er het leven bij inschoot. De geschiedenis van alle volken doet echter overtuigend zien, dat de bewijzen van personen moed in omgekeerde reden staan met den voortgang der beschaving, en dat men sterker aan het leven begint te hechten, naarmate hetzelfde meer genoegens oplevert. Ook verdwenen de edele gevoelens der ridderschap allengskens van de aarde, om plaats te maken voor denkbeelden van materieel belang en laag egoïsme, en de bloedige uitkomsten van het tweegevecht lokten al meer en meer strenge of gepaste verbodschriften tegen hetzelfde uit. Daarenboven begon men in die landen waar het duel mode was, van lieverlede betere en zuiverder begrippen over het gevoel van eer te krijgen en het ongepaste van zoovele buitensporigheden in te zien. Sommigen, doch deze leefden waarschijnlijk slechts voor vuige baatzucht, gingen zoover, van zich diets te maken dat de eer in vele opzichten maar een denkbeeldig iets is, dat veelal in woorden, doch zelden in zaken bestaat. Waarom, zeiden zij, zou men wegens een enkel ongepast woord, zijn leven in gevaar stellen; men had daardoor toch geen penning schade geleden. Deze en meer andere voorwendsels en gronden zouden het duel reeds lang hebben doen ophouden te bestaan, wanneer er geene gewigtige oorzaken waren geweest die tot deszelfs instandhouding hadden medegewerkt. De openbare meening was daarvan gewis een der krachtigste. Sedert zoovele eeuwen was men namelijk gewoon om beleedigingen slechts met den degen te zien herstellen, dat er nog altijd heethoofden waren die voor niets ter wereld het vermeende regt daartoe zouden hebben opgegeven. Bovendien bestonden er nog steeds mannen, welke, geen de minste vlek op hunne eer kunnende dulden, liever tot het tweegevecht besloten, dan in de uitspraak te berusten, die door regtbanken vaak zeer onvoldoende gegeven wordt, gelijk wij later uitvoeriger zullen betoogen. Daar nu vooral dit laatste denkbeeld steeds de goedkeuring der menigte bleef wegdragen, zoo was de publieke opinie in vele gevallen nog altijd voor het tweegevecht.

Men ziet dus ten klaarste, dat twee gewigtige krachten hier tegen elkander in werking waren, namelijk: het gebrek aan moed, gevoegd bij de vrees voor de wet, met de openbare meening; en deze strijd misschien reeds voor eeuwen begonnen, duurt nog immer voort. Men vergeve het ons voor het overige, dat wij bij dit alles de Godsdienst buiten rekening laten. Wij meenden daartoe gegronde redenen te hebben, dewijl wij de vrijheid nemen van onwrikbaar te gelooven, dat, wanneer tien personen wegens hunne Godsdienstige beginselen een tweegevecht weigeren, er van deze tien, negen zijn die in dit geval de Godsdienst als dekmantel voor hunne vreesachtigheid bezigen.

Dit een en ander kon niet nalaten van eene belangrijke wending te geven aan de wijze waarop het duel werd uitgeoef-

fend, en is ongetwijfeld de oorzaak van de bespottelijke voorvallen welke wij te dien opzichte nu en dan zien plaats grijpen. In den beginne was, gelijk gezegd is, het duël op leven en dood, en de secondanten streden zoo goed als de beleediger en beleedigde. Dit was waarschijnlijk een uitvloeisel der *armes à outrance*, die reeds oneindig vroeger bestonden dan de voorbeelden die wij daarvan uit onze geschiedenis bijbragten, en waarin de uitdager en de gedaagde, zooals wij gezien hebben, van een gelijk aantal strijders verzeld waren. Men trachtte in de tweegechten dan wel zooveel mogelijk te zorgen, dat de secondanten in hunne tegenpartij personen vonden, wien zij eene vijandelijke gezindheid toedroegen; dit was evenwel niet altijd doenlijk, maar dan ging het evenals in den oorlog, waar de bijzondere strijders ook maar zelden op elkander gebeten zijn. In het hierboven aangehaalde duel, waren de partijen als volgt verdeeld:

De baron *de Montmorency Bouteville*, tegen den marquis *de Beauvron*, uitdager en gedaagde;

De graaf *Deschappelles*, tegen den marquis *Bussi d'Amboise*, die mede wrevelig op elkander waren;

En de ridder *de la Berthe*, tegen den heer *Buquet*, écuyer van *Berneron*. Gemelde écuyer was hier louter noodhulp en had niets met de zaak gemeen; hij was echter te zeer met zijne tegenpartij vereerd om het aanbod te weigeren. De wapens waren de degen en dolk. Men pareerde alsdan gewoonlijk met den dolk de stooten die aan den degen ontsnapten. De Spanjaarden deden dit dikwerf met den linker arm, waarom zij hunne mantels wonden.

Het medevechten der secondanten geraakte het eerste in onbruik, en waarlijk daartoe waren gegronde redenen aanwezig. Men nam dus slechts getuigen mede, die des noods moesten bevestigen dat er een eerlijk duël en geen toeleg tot moord had plaats gegrepen. Van toen af begon de pistool bij het tweegevecht gebruikt te worden. Dit wapen door *Dumas* niet zonder regt *l'arme du brigand* geheeten, had evenwel reeds vroeger in afzonderlijke gevechten gediend. De Albanesche ruiter die met *Lodewyk van der Kethulle* streed, wilde op hem een pistoolschot lossen, toen zijne tegenpartij hem nagenoeg de hand afhieuw, en *Lekkerbeetje* viel op de Vuchtsche heide, getroffen door een kogel uit een dergelijk vuurwapen. Het invoeren van hetzelfde had ten gevolge, dat dikwerf het blinde toeval besliste in een met weifelende hand losgedrukt schot.

Later, naarmate men al meer en meer duëlleerde, enkel om aan de openbare meening te gehoorzamen, wilde men natuurlijkerwijze zijn leven ook zoo min mogelijk in gevaar stellen. Men bedacht om op het eerste bloed te vechten, en men moet toestemmen dat eene soms gevaarlijke wonde de meeste be-

leedigen zwaar genoeg straft. Hierbij bleef het echter niet, onder al de ernstige variatiën welke het duël met pistolen aanbiedt, kwamen er ook nu en dan zeer bespottelijke voor. Onder anderen besloot men somwijlen, om van weerskanten slechts een enkel schot te wisselen, en de *stryders* (?), die er beiden belang bij hadden om hun lijf en leden gezond te bewaren, zorgden wel dat zij elkander geen kwaad deden, daar toch de eer louter door den knal van het ontbrandende buskruid gewroken werd. Dewijl het echter steeds gevaarlijk blijft om met schietgeweer te spelen, kan ook het verbod der tweegechten voor zoodanige duëllisten nuttig geheeten worden. In ernstige zaken bleef de pistool de meest beslissende vechtwijze, die de zekerste, maar droevigste uitkomsten opleverde.

Hoeveel kwaad de tweegechten ook aan het menschedom gebrouwen hebben, moet men echter bekennen, zegt *Robertson*, dat wij aan deze gewoonte gedeeltelijk de aanmerkelijke beschaafdheid en zachtheid der hedendaagsche zeden, alsmede den eerbied, waar de eene mensch den anderen mede bejegt, hebben toe te schrijven, waardoor de maatschappelijke verkeer thans oneindig genoegelijker en bescheidener geworden is, dan zij ooit bij de beschaafde volkeren der oudheid geweest is, en voegen wij er bij, dan zij ook zijn kan, zoo lang ieder onbeschofte vlegel aan zijne grofheid den vrijen tusschen durft vieren.

Zoo zijn wij dan met de geschiedenis der tweegechten tot aan den huidigen dag genaderd; wij hebben gezien, welke belangrijke pogingen er alom zijn aangewend om dezelve te doen ophouden, doch wij weten niettemin allen, dat zij nog steeds bestaan, en, wij vreezen, men moge de wetten daarop verdubbelen en in hare geheele kracht en uitgestrektheid toepassen, het duël zal nog zoo spoedig niet geteld worden onder de dwaasheden die slechts in lang vervlogene tijden te huis behoorden. Men zal het duël dan eerst uitgeroeid hebben, wanneer men deszelfs oorzaak wegneemt, wanneer men andere middelen aanwijst, om iemands geschondene eer te wreken, die daartoe in alle opzichten toereikende zijn, en waarin de openbare meening dus genoegzaam neemt. Geleerde mannen, magtige vorsten en edeldenkende harten hebben tegen het tweegevecht geijverd, doch geen hunner geeft een middel aan de hand om deszelfs beginsel te vernietigen, en schoon dit beginsel in vele opzichten een vooroordeel moge wezen, is het evenwel zeker dat dit vooroordeel nog altijd eene verschrikkelijke wraak neemt op hem die er zich boven verheven acht.

De diepdenkende *Hugo Grotius*, de schranderste rechtsgeleerde zijner eeuw, zegt in het *Regt van Oorlog en Vrede*: « Wanneer men de volstreckte regtvaardigheid (*droit rigoureux*) in aanmerking neemt, is het geoorloofd iemand die ons met een oorvijs bedreigt, te dooden. Want welke ongelijkheid er

tusschen den dood van den aanvaller en de belediging waarmede hij dreigt, moge bestaan, zoo is het niettemin waar, dat van het oogenblik waarin hij zich gereed maakt ons te hoonen, hij juist daardoor een onbegrensd regt tegen hem geeft; of liever eene zedelijke magt om zonder einde tegen hem te handelen, ingeval men zich op geene andere wijze voor zijne aanranding kan beveiligen. De liefde tot den naasten, op zich-zelf beschouwd, ligt ons uit haren aard niet eens de onvermijdelijke verpligting op, van den belediger in dit geval te sparen. Maar volgens het Evangelie, is eene zóóver gedrevene verdediging voor eene dusdanige zaak geheel ongeoorloofd.» Hij haalt echter christelijke godgeleerden aan, wier meening het niet alleen is, dat men den aanvaller wettig mag dooden om den oorvijg te vermijden, maar ook nog na die ontvangen te hebben, zelfs indien de dader ontvlugt, want alsdan, zeggen zij, moet de eer gewroken worden. «Dit denkbeeld,» vervolgt *Grotius*, «is evenwel geheel strijdig met de godsvrucht en het gezond verstand. Want de eer niets anders zijnde dan de goede meening die men van iemands vereerenswaardige hoedanigheden heeft (1), zoo geeft de persoon die dergelijke belediging verduurt, blijken van een meer dan gewoon geduld, en alzoo wel verre van inbreuk te maken op zijne eer, zal hij die zelfs nog vermeederen. En wanneer sommige personen ten gevolge van valsche begrippen, aan deze deugd, eigenschappen toekennen die haar vreemd zijn en dus belachelijk maken, zoo verandert dit verkeerde denkbeeld de natuur der zaak geenszins en het vermindert in niets hare wezenlijke waarde.» Hoe echter dit vooroordeel wordt weggenomen, geeft de geleerde schrijver niet op, en echter is deszelfs magt zoo uitgestrekt, dat ook zij, die het bespottelijke daarvan ten volle inzien, er zich aan moeten onderwerpen. Wijders merkt hij aan, dat alles wat van een oorvijg en deszelfs gevolgen gezegd is, eveneens moet toegepast worden. In een ander hoofdstuk zegt hij: dat iemand die schade aan zijne eer of goeden naam heeft geleden, daarvoor (behalve de straf die de wet aan den dader oplegt) regt heeft op eene vergoeding, bestaande daarin dat de schuldige zijn misdrijf erkent, dat hij blijken geeft van achting voor hem dien hij heeft gehoond, dat hij deszelfs onschuld bewijst en meer dergelijke voldoeningen. Men zou zelfs boete kunnen opleggen aan den belediger ten voordeele van den beledigde, indien de laatste zulks eischte, want het geld is de gemeene maat der zaken die van eenig nut aan het mensdom zijn.»

Ik durf echter gerust betwijfelen, of iemand onzer deze laatste vergoeding wel zou begeeren, hoezeer dit ook in de Mo-

(1) In weerwil van den eerbied dien wij voor de scherpzinnigheid van onzen geleerden landgenoot koesteren, kunnen wij evenwel niet instemmen met de definitie welke hij van het woord *eer* geeft; ter zijner plaatse zullen wij onze eigene denkbeelden daaromtrent mededeelen.

zatische wet is voorgeschreven en bij de Romeinen in gebruik was. Bij al het hier aangehaalde is evenwel slechts sprake van het al of niet kortweg dooden des beledigers, hetwelk zeker niet boven het tweegevecht is te verkiezen; doch ook dit veroordeelt hij, gelijk trouwens uit den geest van het bovenstaande ligtelijk is op te maken.

De wijsgeerige *Frederik II* zegt omtrent het tweegevecht: «Het verbod tegen hetzelve is regtvaardig, billijk en goed; maar het leidt niet tot het doel dat de vorsten zich voorstelden, toen zij het afkondigden; vooroordeelen, ouder dan dit verbod, hadden een magtig overwigt op hetzelve en het schijnt dat het publiek, vol van verkeerde denkbeelden, stilzwingend overeengekomen is om er niet aan te gehoorzamen. Een kwalijk begrepen, *maar algemeen aangenomen* punt van eer, trotseert de magt der sovvereinen, en zij vermogen deze wet slechts met eene soort van wreedheid te handhaven. Ieder die het ongeluk heeft van beledigd te worden door eenen onbeschoften, gaat in de geheele wereld voor een lafaard door, indien hij zich niet wreekt over den aangedanen hoon met den dood van den dader; gebeurt zulks eenen persoon van rang, zoo beschouwt men hem als onwaardig de titels van adelom die hij bezit; is hij krijgsman en maakt hij zijn verschil niet uit, zoo doet men hem als eerloos het korps verlaten waarin hij dient en geene mogendheid van Europa wil hem onder hare banieren ontvangen. Welken weg moet hij nu inslaan, die zich in eene zoo netelige omstandigheid gewikkeld ziet? Zal hij zich ootereen door de wetten te gehoorzamen, of zal hij liever zijn leven en zijn tijdelijk geluk op het spel zetten om zijnen goeden naam te redden.»

«De grootste moeilijkheid bestaat daarin, om een hulpmiddel te vinden dat de eer van een iegelijk beschermt en de wet in hare geheele kracht handhaaft.»

«Indien al de vorsten van Europa niet besluiten om een congres te vormen, waarin zij overeenkomen om eene schande te hechten aan den persoon van hen, die beproeven om elkander in afzonderlijke gevechten te dooden; indien zij niet besluiten, zeg ik, om aan dit soort van moordenaars iedere schuilplaats te weigeren en hen gestreng te straffen die hunne medemenschen beledigen, zoowel met woorden als in geschrift, zoolang zal er geen einde aan de tweegevechten komen.»

Er zijn echter beledigingen waarvoor geen regtbank ons voldoening *kan* verschaffen; vooral geene regtbanken waar men ieder woord in deszelfs kouden spraakkunstigen zin nagaat en afweegt. Er bestaan uitdrukkingen waaraan de openbare meening, die beheerscheres der wereld, eene betekenis heeft gegeven, die geheel anders klinkt, dan een vernuftig woorden-zifter haar zou verklaren. Schrijvers van eene erkende zachtzin-

nigheid hebben het onvoldoende der wet daaromtrent gevoeld (1).

*J. J. Rousseau* zegt in den *Emile*: « Maar, zal men vragen, wie is beveiligd voor een oorvijg of eene logenstraffing, gegeven door eenen onbeschoften rekel, eenen dronkaard, of eenen onvervaard deugniet, die, om het genoegen te hebben van zijnen man te dooden, begint met hem te onteeren? Dit is iets anders, geen lomper, geen dronkaard en geen dappere fielt mag beschikken over de eer en het leven der burgers, en voor een dergelijk ongeval is men zoomin zeker als voor het nederstorten eener dakpan. Een oorvijg en eene logenstraffing, die ondergaan en verduurd worden, hebben burgerlijke gevolgen, welke geene wijsheid kan tegengaan en waarvan geene regtbank den gehoonden kan wreken. *Het ontoreikende der wet* geeft hem dus hierin zijne vrijheid weder; hij is alsdan de eenige overigheid, de eenige regter tusschen zich en den beleediger; hij is de eenige tolk, de eenige uitoefenaar van de wet der natuur; hij is zich-zelven regt verschuldigd en hij kan het zich verschaffen, er is geen bestuur ter wereld, dat onverstandig genoeg zoude wezen om hem te straffen, wanneer hij het in zulk een geval had genomen. Ik zeg niet dat hij een tweegevecht moet aangaan, dit is eene buitensporigheid; ik zeg dat hij zich-zelven regt verschuldigd is, en dat hij er de eenige bedelaar van is. Indien ik soeverein was, zou er in mijne staten, zonder al die ijdele edikten tegen het duel, nooit een oorvijg of eene onbeschaamde logenstraffing gegeven worden, en dit door een zeer eenvoudig middel, waar de gerechtshoven zich geenszins mede zouden bemoeijen.»

Welk middel *Jean Jacques* hier bedoelt, is ligtelijk te raden, doch zeker zou de toepassing daarvan, tot nog erger buitensporigheden en nog bloediger tooneelen aanleiding geven dan het tweegevecht zelf.

*Paul de Musset*, in zijn artikel over het edict van 1626, zegt van den kardinaal *de Richelieu*: « dat hij, als staatkundige en prelaat, een vraagstuk behandelt, hetwelk door deszelfs teergevoeligheid aan de staatkunde en de godsdienst ontsnapt. Hij treedt niet in het hart der zaak, door dat hij de persoonlijke eer ter zijde stelt, om slechts den manslag in aanmerking te nemen, en niet te erkennen dat er eene soort van beleediging bestaat, waarover geen tribunaal regt kan doen, noch iemand ter wereld wraak kan nemen dan de beleedigde zelf. Het is vrijelijk geoorloofd zulke beleedigingen vooroordeelen te noemen, doch dezelve te loochenen, na zooveel eeuwen die van hun aanzijn getuigen, dit is eene komedie, welke verre beneden de waardigheid des wetgevers is.»

(1) En is niet nog onlangs hier te lande in een gerechtshof de uitspraak gedaan, dat de woorden *smeerlap* en *dief*, in het bijzijn van getuigen, aan eenen burgemeester toegevoegd, niet strafbaar waren.

Wat zal er nu plaats grijpen, wanneer men, zonder verdere maatregelen te nemen, het duel verbiedt en dit verbod gestreng doet nakomen? De krijgsman die zoo uitsluitend door de eer geleid moet worden, die zich als het ware moet bedekken en versieren met de golvende plooiën van haar hagelblank gewaad, die zich voor haar in het stof moet nederbuigen, maar ook slechts voor haar alléén, omdat zij zijn palladium is, wanneer de hel alles tegen hem ophitst wat zij aan vuil bedrog, aan listige geldzucht en lage huichelarij over onze eeuw heeft uitgebraakt, omdat zij de eenige lichtende ster is, die het vaak reddeloze schip zijner hoop voor stranden kan behoeden, omdat zij het schoonste gevoel is wat de God van hemel en van aarde in het menschelijke hart heeft geplaatst. Doch ik bedoel ook de Eer, dat waarachtig, schoone, groote en verhevene denkbeeld, en geenszins die nietige kitteling der eigenliefde, welke door kleine zielen zoo vaak met haar verward wordt; dat gevoel van eer, die edele aandrift, die ons noopt om slechts dat te doen wat waarlijk goed en waarlijk groot is; die innerlijke stem, die ons waarschuwt als slechts een blik of eene gedachte den medemensch kan kwetsen, doch die luide spreekt, zoodra de besmettende vinger des hoons zich naar haar uitstrekt, die prikkel tot handelingen, welke bewonderenswaardig zijn, schoon zij door geene opgewondene menigte worden rondgevent; dat fijne gevoel, hetwelk niet duldt dat men ons ook slechts verdenkt, veel minder beschuldigt van handelingen of daden die verachtelijk zijn; het grondbeginsel dat den moed geeft om den hooggeplaatsten schelm het schaamrood op de kaken te jagen; dat gehaat wordt door hen die het niet bezitten, en gevreesd door hen die het niet kennen. De krijgsman nu, die gloeit van verontwaardiging, omdat het reinste wat hij op aarde huldigt bevekt is, en die slechts enkele woorden en klanken kan vinden om regt te eischen, zal dan moeten gelooven in de woorden van ijs, die hem uit een hart van marmor in de ooren dreunen, zal dan moeten berusten in de vernietigende uitspraak, die met een sardonisch gelaat gegeven, hem leert, hoe een behendig babbelaar, uit dezelfde woorden het eene denkbeeld weggoochelt, om er het andere in te leggen; hij zal dan gedwongen worden zich aan de verachting der wereld prijs te geven, want het eenige middel om zijne geschondene eer te herstellen, is hem ontnomen, terwijl het vooroordeel, hetwelk hem tot dit middel dwong, is blijven bestaan, en hem rusteloos zal vervolgen, tot hij eindelijk het matte hoofd en het gebroken hart, in den koelen schoot der aarde nedervleit. Kunt gij dat magtige vooroordeel weg nemen? Kunt gij beletten, dat hij laaghartig geheeten en als eerloos geschuwd wordt, wanneer hij in sommige gevallen weigert er zich aan te onderwerpen? Kunt gij dit? Welnu, belet hem dan ook vrijelijk het tweegevecht; doch vermoegt gij dit



niet, dan is het eene onmenselijke wreedheid, om hem tusschen twee zulke verschrikkelijke uitersten te plaatsen, welke beiden tot eerloosheid en verachting in het oog der menigte leiden. Bovendien, hoevelen zullen liever de drukkende gevolgen der wet trotseren, dan aan dezelve te gehoorzamen; hoevelen zullen die onderwerping lafheid noemen, en juist in de grootheid van het gevaar dat hun dreigt, naar echte soldatenbeginsels, eene nieuwe reden vinden om er weerstand aan te bieden. Neen! geen gewone regtbank kan het tweegevecht vervangen, slechts eene regtbank van eer is dit in vele gevallen mogelijk, eene regtbank, bestaande uit achtlingwaardige personen die uitspraak doen, niet naar de doode letter, maar naar den geest, ja zelfs naar den toon waarin, en naar de gebaren of wezenstrekken waarmede de woorden gesproken zijn, en aan wier beslissing men zich onherroepelijk moet onderwerpen. Doch dan, als mannen van erkende deugdzame grondbeginselen geene minnelijke uitspraak weten te doen, als geen andere regtbank den gehoonden kan wreken, wie zal hem dan veroordeelen, dewijl hij geen martelaar der openbare meening wilde worden, of dewijl hij zwak christen genoeg was, om niet geloovig op de regtvaardigheid des Allerhoogsten te vertrouwen? O, dat hij dan veilig den eersten steen op hem werpe die zelf vrij van zonde is, en nooit de leer van het Evangelie verzaakt heeft.

Ja, waarde kameraden, laat ons daartoe onze stem verheffen, dat wij regtbanken van eer verkrijgen, en kweeken wij, als medehelpers en steunpilaren van dezelve, den *esprit de corps* aan. Doch door dit woord moet men geenszins verstaan het zoogenaamde aan elkander hangen als klissen, waardoor de eerlooze zoo goed kan beschermd worden als de brave; neen, door *esprit de corps* bedoelen wij dien edelen geest, waardoor mannen, onder dezelfde vaan vereenigd, zich wetten geven, die niemand hunner zou durven overtreden, waardoor iedere blaam op hun karakter en hunnen stand voorgekomen wordt, en die dáár, waar zij dit niet kunnen, den schuldigen met de diepste verachting straffen, en hem als een door den kanker aangetast lid, afsnijden, opdat hij de overigen, die zich edel en ongeschonden bewaard hebben, niet besmette; wetten, die eene zedelijke kracht daarstellen, sterker dan die welke door alle mogelijke straffen kunnen gewrocht worden, die den zwakken beschermen en de magt der willekeur breken.

Indien het leger gelukkig genoeg geweest was om onder den invloed van eergerigten te staan, zou het vraagstuk der tweegevechten zeker nog maar voor een groot gedeelte zijn opgelost, doch dan waren wij, krijgslieden, ten minste overtuigd, dat onze geschondene eer nooit ongewroken zou blijven.

Ingeval van beledigingen door militairen aan civiele perso-

nen en omgekeerd, kon de zaak even goed voor het eergerigt behandeld worden. Er zijn toch meer omstandigheden, vooral in tijd van oorlog, waarin de burger voor de militaire regtbank moet verschijnen, even goed als wij, nu en dan uitgenoodigd worden hunne deftige regters, enz., te woord te staan. De eer der civiele personen zou daarbij althans geen schade lijden, misschien zelfs, wanneer het tot uitersten kwam, voor sommigen al te streng beschermd worden.

Tot nog toe bestond er bij ons te lande geen wet op het tweegevecht; hij die zijne tegenpartij in hetzelfde kwetste of doodde, werd veroordeeld tot een der straffen, bepaald tegen ligchaamsbeledigingen of manslag. Thans zal het duel, als daadzaak erkend, en eene wet daarop aan de kamers voorgedragen worden. Overtuigd te zijn, dat men bij een ongelukkig tweegevecht niet als moordenaar kan veroordeeld worden, is natuurlijkwijze reeds eene weldaad, maar daarom is het niet minder grievend, dat de straffen bij deze nieuwe wet bepaald, van eenen onteerenden aard zijn, vooral dat in eenen volgenden titel hoon en laster onder de zwaarste omstandigheden, nauwelijks strenger gestraft worden dan eene eenvoudige uitdaging tot duel. Deze wet, zooals zij daar ligt, kan echter moeilijk van eenige toepassing zijn op ons krijgslieden; men heeft immers verzuimd in dezelve uit te drukken, tusschen welke militairen eene uitdaging kan plaats hebben, zonder dat men zich aan *misdaad tegen de subordinatie* schuldig maakt; men heeft de talloze verwickelingen buiten rekening gelaten, voortvloeiende uit de bepaling dat bij gelijkheid in rang, de oudste in dienstjaren de superieur is. Wanneer men dit alles in aanmerking had genomen, wanneer men wist, wie elkander konden uitdagen, dan wist men ook eindelijk eens, tusschen welke personen het regt op herstel, in geval van belediging, gelijk stond. Thans blijft èn de belediging, èn, naar onze wijze van zien, ook de uitdaging, zoodra die van de zijde eens inferieurs komen, onder de insubordinatie behooren, en kan dus verschrikkelijk gestraft worden, terwijl de superieur zich wegens *honende uitdrukkingen of feitelykheden* jegens zijnen minderen, slechts aan eene geringe *disciplinaire* correctie blootstelt. Men spreekt in art. 20 van het Reglement van Krijgstucht, wel van kameraden, doch behalve dat dit art. blijkbaar slechts op manschappen van toepassing is, mag men veilig vragen, wat kameraden zijn, indien, zooals gezegd is, bij gelijkheid van rang, de oudere in dienstjaren alle *eerbied en gehoorzaamheid* kan vorderen.

Veronderstel nu ook dat wij ons bedrogen hadden, en dat bij de wet op het duel, de afstand, hoe scherp ook geteekend, tusschen inferieur en superieur, buiten rekening kon gelaten worden, waaraan wij altijd blijven twijfelen, zoo dient toch ten minste bij het straffen der beledigingen, dezelfde grond-

slag te bestaan, als bij het straffen der wijze van uitwissching van dezelve, en dit zal door deze nieuwe wet, gepaard bij de reeds bestaande, toch wel nimmer mogelijk wezen. Neen, daartoe, wij herhalen het, is een eengerigt noodig in het belang eener opregte kameraadschap, in het belang dier heilige verbroedering tusschen mannen, bestemd om voor dezelfde zaak, dezelfde gevaren te trotseren en dezelfde ontbeeringen te lijden, in het belang van dien zachten band, die op het eeuwige doornenpad van den kriegsstand, ons zoo vaak met zijn bloemenweefsel omstrengelde, die ons met zijnen nectar gelaafd en met zijnen balsemgeur verkwikt heeft als het ligchaam afgemat en de geest ter nedergedrukt was bij de moeilijke taak, die zoo vroeg begonnen werd, doch welks einde nog zoo verre, verre in het verschiet verborgen ligt. Waar zou zij ons heen leiden, die strenge onderscheiding van persoon tot persoon? zou dan ieder, die slechts één dag ouder is dan hij, met wien hij denzelfden rang bekleedt, van dezen eene bespottelijke ondergeschiktheid moeten eischen? Zou dan die ongedwongene toenadering en die gulle vrije omgang moeten ophouden? Neen, kameraden, laat ons waken dat het heilige woord WAPENBROEDER, nimmer als eene ijdele klank in onze ooren ruischt; laat ons trachten door eene belanglooze kameraadschap, steeds innig aan elkander verknocht te blijven. Neen, waarde makers, in den stand der eer mag geene kleingeestige verwijdering ons van elkander scheiden, zoolang het oogenblik van de dienst ons niet herinnert, dat wij verschillende pligten te vervullen hebben, tot het welzijn en in het belang van denzelfden vorst en hetzelfde vaderland. Doch laat dan ook onze handel en wandel gekenmerkt wezen door die edele gevoelens, waarop zich de ridders van vroeger eeuwen beroemden; laten ook wij niet ophouden « *hovesch* » te wezen jegens elkander, gelijk wij dit op het voetspoor onzer voorgangers jegens het schoone geslacht zijn, en wanneer dan nog de:

Oirzaak van groot lyen,

Ontzinde Tweedracht, die heur gruwzaam slangenhaër

Met bloedig hairsnoer, strickt en opknoopt, wreet en naër (1),

het gift tusschen ons uitstortte, laten wij dan in onze eeuw, even als zij dit in de hunne deden, het eervolste middel kiezen, om weder tot eene gewenschte eensgezindheid te geraken, en dit middel zij eene regtbank van eer, die op eene groote schaal ingerigt, zelve oordeel velle over het gedrag en de zeden der officieren. Wenden wij daartoe onze blikken naar den troon des Konings, opdat onze eer gewroken worde, wanneer die gekwetst is, zonder dat wij tusschen die verschrikkelijke uitersten geplaatst worden, waarvan het eene ons bedreigt met eene onteerende gevangenis, en het andere met de verachting van zoovele overigens edeldenkende mannen.

(1) J. VAN VONDEL.

Waarlijk, het is betreurenswaardig, dat eene zoo barbaarsche gewoonte nog bestaat, nadat de reine leer des christendoms reeds zoovele eeuwen haren zegen over het menschedom heeft uitgestort. Alle dwaasheden uit den nacht der middeleeuwen, verdwijnen voor den glans der hedendaagsche verlichting, gelijk de heldere gloed eener vuurbaak, die het dobberende schip in de duisternis toeffikkert, voor den prachtigen stralenkroon der zon. Men ziet in onzen tijd vereenigen zich vormen, om deugden aan te moedigen en om ondeugden uit te roeijen, maar aan de waarlijk tijrannieke eischen van het punt van eer, gelijk het veelal begrepen wordt, denkt niemand; slechts zeldzaam verheft zich een buitengewoon godsdienstig hart, doch meermalen geschiedt het dat deze eischen door den lafaard bespot, of achter de wet van God, of die der menschen ontweken worden, dewijl hij zich gelukkig acht, van zoo gemakkelijk zijne vrees te kunnen verbergen; doch de man van moed, die met edele gevoelens begaafd is, slaat treurig de blikken rondom zich, wanneer hij bedenkt aan welke zwakke draden soms zijne rust en zijn geluk kunnen hangen. O, hoe vurig wenscht hij dan, dat dit vooroordeel door iets waardigers vervangen wierd, of dat hij ter goeder trouw en zonder van vreeze verdacht te zullen worden, met *Bayard* kon zeggen: « *Qu'un preux chevalier, un guerrier sans tâche et sans reproche, n'a jamais rougi ses armes du sang de ses compagnons; mais il les a souvent et moult fois trempées dans ce lui des ennemis de son roi.* »

---

#### OVER HET ZUIDELIJK FRONTIER VAN HET VOORMALIG KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

---

(Ingezonden.)

Beschouwingen over een frontier, dat sedert meer dan twaalf jaren voor ons heeft opgehouden te bestaan, kunnen voorzeker thans maar weinig belang bij den Nederlandschen beoefenaar der krijgskunde opwekken. Evenwel is het versterken van dit frontier, eene zaak van het grootste belang geweest, zoo om de schatten welke er aan besteed zijn, als om het gewigtig doel dat men er mede meende te bereiken; daarom is het, al was het ook maar alleen als eene studie, voor den militair wel der moeite waardig er zijne aandacht op te vestigen, daar dit tot krijgskundige beschouwingen van de eerste order moet leiden. Ook voert dit tot niet minder gewigtige consideratiën van eenen anderen aard, welke aantoonen hoe weinig men op de standvastigheid van de staatkunde mag rekenen. In 1815 werd immers het daarstellen van eene geduchte linie vestingen op Frankrijks noordelijke grens, waarvan de bewaring aan eenen vertrouwden bondgenoot moest wor-

den opgedragen, als een maatregel beschouwd, welke grootelijks moest medewerken om de rust van Europa te verzekeren, en dit door diezelfde mogendheden welke vijftien jaren later niets deden om dezen voormuur tegen eene altoos gevreesde natie te behouden; ja! die toelieten dat de tot hunne bescherming gebouwde versterkingen gevaarlijke werktuigen werden in de hand van diezelfde natie; want niemand zal toch willen betwisten, dat in den tegenwoordigen politieken toestand van Europa, alle militaire middelen van België, Frankrijk ter dienste staan.

Er zijn ons geene memoriën bekend, welke over de versterking van België, in deszelfs geheel beschouwd, handelen; onbekend dus met de inzichten en de beweegredenen welke de ontwerpers van het systema bestierd hebben, kunnen wij hunne bedoelingen alleen uit hun werk leeren kennen. Hiertoe de keuze der te versterken punten, de meer of minder belangrijkheid der daarop gebouwde vestingen en derzelver onderling verband beschouwende, zal men al spoedig tot het besluit komen, dat deze bedoelingen niet geweest zijn, om aan het nieuwe koninkrijk der Nederlanden, eenen met deszelfs eigene middelen verdedigbaren voormuur te verschaffen; maar wel om België tot eene groote wapenplaats te maken, waar, bij eenen nieuwen oorlog tegen Frankrijk, de verbondene mogendheden een groot deel hunner strijdkrachten zouden kunnen verzamelen, om van daar uit aan dat rijk gevoelige slagen te kunnen toebrengen. Een ernstige aanval van deze zijde, zal voor Frankrijk, om de nabijheid van Parijs tot de grenzen, altoos gevaarlijk zijn, daar het aanvallende leger, wanneer het zich onder de bescherming der Belgische vestingen kan terugtrekken, niets waagt dan een verloren veldslag, waarvan de gevolgen niet zeer noodlottig kunnen zijn. Want, mogt hetzelfde, na den verloren slag, zelf niet in staat zijn om de grenzen te verdedigen en België tegen eene invasie te dekken, dan kon daardoor alleen het koninkrijk der Nederlanden aan een groot gevaar blootgesteld worden; de overige verbondenen, wel verre van den oorlog in hun eigen land te halen, wenden hem daardoor van hunne grenzen af en zouden alleen hunne legers in de waagschaal blijven stellen. Deze nu, vonden ook binnen de Belgische grenzen, een aantal zoo door de natuur als de kunst versterkte stellingen, welke hun veroorloofden een' defensieven oorlog te voeren, tot men door de aangekomene versterkingen weder tot het offensieve kon overgaan. Ingeval van voortdurenden tegenspoed, verschaffen deze zelfde sterke positiën, met de belangrijke bruggenhoofden op de Maas en de gedekte inschepingsplaatsen aan zee en aan de Schelde, de gelegenheid aan de geslagen niet-Nederlandsche legers, om het tooneel des oorlogs te verlaten.

Na deze algemeene beschouwing tot de onderdeelen over-

gaande, ziet men in de eerste plaats van de Maas tot aan de Noordzee, of van Namen tot Nieuwpoort, niet ver van de grenzen, eene linie van meest aanzienlijke vestingen, welke de hoofdingangen van België versperren en die in Frankrijk aan den bezitter dezer sterkten verzekeren. Bij eenen defensieven oorlog, zullen deze vestingen door een achter dezelve manoevrerend leger ondersteund, eene respectabele linie van verdediging aanbieden, terwijl zij bij eenen offensieven oorlog, eene niet minder belangrijke basis van operatiën uitmaken. In beide opzichten, doch vooral in het laatste, komt ons voor, dat er op de keuze der te versterken punten weinig valt aan te merken. Men mag hier de twee vooruilliggende vestingen Philippeville en Marienburg niet onopgemerkt laten, daar deze een ingang in Frankrijk verschaffen, langs welken de driedubbelde linie van vestingen in Picardië omgetrokken kan worden. Alleen vermeenen wij ons eene aanmerking te mogen veroorloven, namelijk, dat het ons doelmatiger zoude voorgekomen zijn Kortrijk dan Menen te versterken. Beide plaatsen liggen aan dezelfde rivier, en aan verschillende groote wegen, welke van Rijssel naar de beide Vlaanderen loopen; zij bieden dus in deze beide opzichten hetzelfde nut aan, maar Kortrijk is daar gelegen, waar Schelde en Lijs elkander beginnen te naderen en tot aan hunne vereeniging bij Gent, een schier-eiland vormen. Deze landtong is op de hoogte van Kortrijk nog geen drie uren gaans breed, zoodat, indien deze plaats eene vesting van eenig belang was, de vijand haar niet zoude durven voorbijgaan, ten minste niet zoolang het tegenover staande leger nog in de nabijheid stand hield. Zodoende zou dan het land tusschen Schelde en Lijs, verzekerde stellingen aanbieden, welke, hetzij men offensieve of defensieve operatiën op het oog heeft, zeer voordeelig zijn. Ook schijnt later de belangrijkheid van de meergenoemde plaats, meer in het oog gevallen te zijn, daar er, zoo wij meenen in 1827, projecten gemaakt zijn, om dezelve te versterken.

In de tweede plaats de aandacht op de vestingen aan de Maas vestigende, ontwaart men dat dezelve, alleen uit een defensief oogpunt beschouwd, eerder tegen Pruissen, dan tegen Frankrijk gekeerd zijn, doch zij zijn evenwel bij eenen algemeenen oorlog, voor eerstgenoemde natie van het grootste belang, als zijnde de bruggenhoofden welke aan de legers dezer natie den overgang over de Maas verzekeren, langs welke dezelve in België kunnen deboucheren en dit land ook weder kunnen ontruimen. Verder geven deze vestingen aan een op de Maas manoevrerend leger, voor 't welk zij openstaan, groote voordeelen op dat leger waarvoor zij gesloten blijven.

Meer binnenwaarts is Ath het eerste versterkte punt dat men ontmoet. Op den knoop van verscheidene groote wegen gelegen, is dit een belangrijk punt voor de strategie, daar

hetzelve tot spil kan dienen voor de bewegingen van een leger dat zich op het defensieve houdt.

Oudenaarden, op de Boven-Schelde, verschaft aan het bevriendde leger eenen verzekerden overgang over deze rivier, en maakt dien, door het sluiten der sluizen, en daardoor van Doornik af, door het buiten de boorden doen treden van het water, moeilijk voor den vijand, en dwingt hem, wil hij van den eenen oever op den anderen overgaan, dit tusschen eerstgenoemde plaats en Gent te doen. Daar nu het leger dat door Oudenaarden gemarcheerd is en de groote wegen heeft kunnen houden, een voorsprong op den vijand zal hebben, kan hetzelve den overgang dezer rivier beneden deze plaats betwisten, en dien niet mogende beletten, op Gent kunnen terugtrekken.

Gent, aan den zamenloop van Schelde en Lijs gelegen, en op de accessen tusschen deze beide rivieren, door eene sterke citadel gedekt, is van een groot strategisch gewigt. Ofschoon eene opene plaats, kan men dezelve als een geretrancheerd kamp beschouwen, waarin een retirerend leger, de uitgestrektheid van de stad in aanmerking genomen, een onderkomen kan vinden, en waarin hetzelve zich door veldwerken en het retrancheren der voorsteden spoedig genoegzaam zal kunnen dekken. Zoo wij vermeenen, was men zelf van voornemen, om, nadat de citadel geheel voltooid zoude zijn, eenige lunettes op de genaakbaarste punten rondom de stad aan te leggen, en wij zouden dit zeer doelmatig geacht hebben. Een leger dat in Gent terugtrekt, beschikt over de resources welke eene groote en rijke stad aanbiedt, en kan uit Vlaanderen, Zeeland en Antwerpen, toevoer van allerlei aard ontvangen. Voor eene catastrophe als die van het Oostenrijksche leger onder Mack in 1805, in Ulm opgesloten, behoeft hetzelve nimmer te vreezen, daar de groote uitgestrektheid van de plaats en meer nog de moeilijkheid van het terrein, eene insluiting van dezelve ondoenlijk maakt. De verschillende op Gent aanloopende, of van daar uitgaande rivieren en kanalen, verdeelen den omtrek in evenveel terrein-afscheidingen, welke de onderlinge gemeenschap tusschen de verschillende deelen van het insluitend leger zeer verzwaren. Hierdoor zullen deze afzonderlijke deelen aan de vereenigde werking van het ingesloten leger blootgesteld zijn; dit zal daardoor niet alleen aan den vijand gevoelige slagen kunnen toebrengen, maar zich ook altoos eenen uitweg kunnen banen. Deze faculteit, welke een in Gent teruggetrokken leger bezit, om op de flanken, door rivieren of kanalen gedekt, in alle rigtingen weder offensief te kunnen ageren, zal het vijandelijk leger, hoewel het eerstgenoemde ook in magt overtreffende, en échee houden, daar het eene roekeloosheid zoude zijn, een zoodanig geplaatst leger voorbij te gaan.

Daar, naar ons voorkomt, een leger dat België moet dekken, bij het begin van den oorlog in het Henegouwsche geconcentreerd zal zijn, zal aan een afzonderlijk corps d'armée de verdediging van West-Vlaanderen moeten worden opgedragen, daar toch de vestingen Menen, Yperen en Nieuwpoort dit gedeelte niet voldoende beschermen. Dit legerkorps zal, wanneer het teruggedrongen wordt, of ten gevolge van de bewegingen der hoofdlegeren, terug moet gaan, achter het kanaal van Gent, over Brugge naar Ostende moeten retireeren; doch ons komt mede voor, dat men, om hetzelve te ontvangen, rondom Brugge, op den linker oever van het kanaal, een geretrancheerd kamp had moeten oprigten. De daarin verzamelde troepen, in verband met de hoofdmagt te Gent, zouden het kanaal tusschen de beide genoemde steden genoegzaam dekken, daar de vijand nimmer zoude wagen hetzelve over te gaan, zoo hij gedurende zijne beweging in beide flanken te gelijk konde aangevallen worden. Hij zal dus, wil hij het kanaal overgaan, dit tusschen Ostende en Brugge moeten doen, waar zulks om de meerdere breedte en diepte moeilijker wordt, en waarbij ook het garnizoen van laatstgenoemde vesting dezen overgang kan helpen betwisten; doch kan dit evenwel niet verhinderd worden, dan zal het corps d'armée van Vlaanderen, den terugtogt naar Gent openstaan, waar hetzelve het hoofdleger zal versterken.

Dendermonde geeft eene verzeekerde passage op de Beneden-, even als Oudenaarden op de Boven-Schelde. Ook door de groote sluis, welke onder deze vesting in de rivier ligt, kan men de rivier tot Gent toe uit hare oevers doen treden en alzoo op dit gedeelte iederen overgang ondoenlijk maken. Daar beneden Dendermonde de Schelde reeds eene belangrijke rivier wordt, kan de overgang van daar tot Antwerpen, door oorlogsvaartuigen verhinderd worden.

Antwerpen is bij dit systema eene plaats van het grootste gewigt: 1°) Als algemeene stapelplaats, waaruit, op eene gemakkelijke wijze, meest geheel over water, in de behoeften van de in Vlaanderen, Zuid-Brabant en Henegouwen agerende legers en in deze provincien gelegene vestingen kan voorzien worden. 2°) Om hare groote uitgestrektheid, welke aan een geslagen legerkorps toelaat er zich in te werpen en zich te herstellen. 3°) Om hare verzeekerde gemeenschap met Zeeland, Holland en Engeland, ten minste zoolang de geallieerde vlooten meester in de Noordzee zijn. Men kan immers de polders op de beide oevers der rivier, tot voorbij de forten Lillo en Liefkenshoek onder water zetten, daardoor en door het leggen van versterkte posten, op de dwarsdijken, welke door deze inundatiën loopen, den vijand de nadering tot de boorden van de rivier verhinderen, zoodat hij de vaart in het minst niet zal kunnen belemmeren. Deze gemeenschap was van het

grootste belang voor Engeland, daar die over Ostende al spoedig kan afgesneden raken. 4°) Omdat men, zooals uit het voorgaande punt blijkt, te Antwerpen altoos eene aanzienlijke magt kan bijeenbrengen, om mede in de linker flank of den rug van den vijand te ageren, naarmate deze in Holland wilde doordringen, of zich naar de Maas keerde.

Ostende eindelijk, was mede van groot gewigt als landingsplaats voor de Engelschen en als haven voor onze kruisers en kapers. Verder konde men altoos het garnizoen van Ostende zoo zeer versterken, dat indien de vijand West-Vlaanderen zwak bezet had, daaruit diversien in deze provincie konden gemaakt worden; hierdoor zou deze vesting altijd een vrij aanzienlijk aantal troepen van den vijand in observatie houden, dewelke alzoo tot de verdere operatiën niet zouden kunnen medewerken.

Dit overzicht van het daargesteld systema van vestingen in België, bewijst dat hetzelfde niet alleen in eenen offensieven oorlog tegen Frankrijk, aan de bezitters van hetzelfde, groote voordeelen verschafte, maar tevens het voeren van eenen energieken verdedigenden oorlog tegen dat rijk, mogelijk maakte. Verder, dat hetzelfde den vijand tot eenen belegerings-oorlog dwong, waarvan het methodieke en langzame zoo zeer strijdt met de beginselen van een invasie-oorlog. Men zal hier mogelijk tegen inbrengen, dat de vijand sterk genoeg kan zijn, om de vestingen welke hij achter zich laat, te blokkeren en nog eene genoegzame magt over te houden, om de geallieerde legers uit het veld te slaan. Ofschoon uit eene bijzondere krachtontwikkeling zoude vorderen, te meer bezwarend, daar bij eenen algemeenen oorlog, Frankrijk op meer dan een oorlogstoonel te gelijk zoude moeten vechten, willen wij evenwel aannemen, dat geheel België, met uitzondering van de sterke plaatsen, door de Franschen geoccupeerd konde worden; doch in dat geval zou het bezit van dat land weinig zekerheid aanbieden, zoolang de vestingen op de Maas, Ostende en Antwerpen, in handen der geallieerden bleven, daar dezen daardoor altoos de poorten geopend hielden om op hunne beurt weder in België te dringen.

Evenwel valt hier aan te merken, dat, niettegenstaande het groot aantal vestingen, er geene eigenlijke tweede linie van verdediging in België bestond, daar de binnenlandsche vestingen Ath, Oudenaarden, Gent, Dendermonde en Antwerpen, evenmin als de vestingen op de Maas, als zoodanig kunnen beschouwd worden. Dit heeft later op het denkbeeld gebragt, tusschen Antwerpen en Maastricht, nabij Westerloo, in de Brabandsche Kempen, eene vesting van den eersten rang te bouwen en de beide genoemde plaatsen, door een' achter de nieuwe vesting langs loopenden straatweg te verbinden. In 1823 en 1824 zijn daarvoor openingen en waterpassingen gedaan, doch verder is hier geen gevolg aan gegeven. Ook

komt ons voor, dat dit eigenlijk onnoodig was; zulks vereischt eene nadere beschouwing.

Zoo om de antecedenten welke de geschiedenis aanbiedt, als om de geographische ligging der tegen Frankrijk veronderstelde gecoaliseerden, mag men aannemen, dat bij den vorigen staat van zaken, bij eenen algemeenen oorlog, België de verzamelplaats zoude geweest zijn van twee legers; het eene zamengesteld uit Nederlanders, Engelschen en Hanoveranen, het andere uit Pruissen. Deze twee legers zouden bij het begin van den oorlog, vereenigd of ten minste nabij elkander staan om elkander te kunnen ondersteunen, zouden naar alle waarschijnlijkheid, in Henegouwen positie genomen hebben, waar zij door de vestingen Charleroi, Mons en Doornik, voor hun front gelijktijdig geprotegeerd werden en deze wederkeerig beschermden. Doch nu aannemende dat de vijand een dezer vestingen nam of tusschen dezelve doortrok, en de geallieerde legers in eenen beslissenden veldslag overwon, dan zou voorzeker het pruisische leger naar de Maas, en het Nederlandsch-Engelsche leger naar de Schelde retireren, ieder met het doel om niet van zijne natuurlijke wijkplaatsen afgesneden te worden. Er wordt hier niet gezegd, dat dit doelmatig zoude zijn, doch het zou daarom niet minder gebeuren. Beide legers alzoo teruggetrokken zijnde, het eerste op den rechter oever van de Maas, en het tweede op den linker oever van de Schelde en achter het kanaal van Gent naar Ostende, zouden uit deze stellingen de flanken en rug des vijands bedreigen, zoo hij tusschen dezelve door durfde gaan; doch zoo de vestingen van Noord-Brabant in eenen goeden staat van tegenweer waren, zoude hij dit nimmer wagen. Welk veldheer toch, zal met nog bezette vestingen in den rug, zijne beide flanken en gemeenschapslijnen blootgeven aan de gelijktijdige werking van twee legers, en dit om in eene door sterkten, innundatiën en rivieren gedekte streek door te dringen. Wij gelooven dus dat de beide hier bedoelde flank-positiën, hetzelfde, zoo geen grooter nut zouden hebben, dan eene tweede linie van vestingen.

Men veroorlove ons nu nog in het kort na te gaan, hoeveel Frankrijk, bij eene nieuwe worsteling met de overige groote mogendheden, door de tegenwoordige, uit de gebeurtenissen van 1850 geborene order van zaken zal winnen.

Daar België de natuurlijke en tevens geheel ondergeschikte bondgenoot van Frankrijk is, zullen deszelfs vestingen aan de legers van dat rijk ten dienste staan. Dit zal daardoor zijn noordelijk frontier met eene linie belangrijke vestingen te meer gedekt zien, en zal thans, even als vroeger zijne vijanden, België als eene wapenplaats kunnen beschouwen, waarin het, door het leger van dat land versterkt, eene ontzagwekkende krijgsmagt kan vereenigen, tot het voeren van

eenen offensieven oorlog. Hierdoor zal niet alleen de oorlog van zijne grens verwijderd blijven, doch even zooveel als Frankrijk daarbij in zekerheid wint, zullen deszelfs noordelijke naburen, daardoor aan grooter gevaar blootgesteld zijn. In dit gevaar deelt voorzeker het koninkrijk der Nederlanden het eerst en het meest. Ons zuidelijk frontier is voorzeker sterk, of kan dit ten minste gemaakt worden; maar het krachtigst verdedigingsmiddel van hetzelfde is het water, en bij fellen vorst houdt dit op een beletsel te zijn, terwijl eene lange droogte, het moeilijk, zoo niet ondoenlijk kan maken, de inundatiën tijdig genoeg tot een voldoende pijl te stellen. Wij zeggen tijdig genoeg, want alhoewel een groote oorlog nimmer eene verrassing kan zijn, maar ten minste eenige maanden voor het uitbreken te voorzien is, en men daardoor tijd heeft om zich tot denzelfden voor te bereiden, zal evenwel bij ons deze tijd niet geheel daartoe ten nutte gemaakt worden. Immers daar men sedert de twaalf laatste jaren, verscheidene malen eenen grooten oorlog als onvermijdelijk beschouwd heeft, en denzelfden telkens desniettemin door de diplomatie heeft zien vermijden, zal men niet in allen ernst tot eenen zoo kostbaren maatregel overgaan, als het in compleet verdedigbaren staat stellen van een uitgestrekt frontier is, zoolang men met eenigen grond mag hopen, het onweder op dezelfde wijze weder te zien aftrekken. Dan, terwijl men hierdoor temporeert, kan een der partijen de protokollen pen wegwerpen en het zwaard grijpen; zal men dan altoos nog tijd genoeg hebben? — Men mag hierbij niet over het hoofd zien, dat de spoorwegen welke België nu reeds, en Frankrijk binnen weinige jaren zullen doorkruisen, het vereenigen van een leger op onze grenzen, aanmerkelijk zullen bespoedigen.

Dan al staan wij in de eerste plaats aan het gevaar bloot, ook het noordwesten van Duitschland, vooral Pruissen deelt in ruime mate in hetzelfde. Niet alleen liggen deszelfs bezittingen op den linker Rijnsoever geheel open, maar deszelfs landen op den rechter oever loopen ook groot gevaar; want worden de Nederlanden eens overheerd, dan kan de Rijn met deszelfs kostbare vestingen, Pruissen niet meer voor eene invasie dekken, daar deze natuurlijke voormuur van Duitschland dan omgetrokken is, en de daarachter gelegen, aan de Nederlanden grenzende provinciën, geheel open zijn. Men kan hiertegen inbrengen, dat de Franschen het niet zouden durven wagen, om, op een overheerd land gebaseerd, den oorlog in een ander over te brengen; doch dit gevaar verdwijnt daardoor, dat zij met een talrijk leger over den IJssel trekkende, de Pruisische legers van de boorden van den Rijn zullen verwijderen, en zoodoende aan een ander op de vestingen van België gebaseerd leger, den overtocht over dezen stroom gemakkelijk maken, waarna de lijnen van gemeenschap van het eerstge-

noemde leger, ook naar deze alle zekerheid aanbiedende basis kunnen verlegd worden. Het zal wel overbodig zijn hier aan te toonen, hoeveel gevaarlijker de toestand van het Pruisische rijk zoude zijn, zoo deszelfs handelwijze ten onzen opzichte ons noopte, bij het uitbarsten van een oorlog, ons met Frankrijk tegen hetzelfde te vereenigen. Doch zonder ons hier in het rijk der staatkunde te willen wagen, vermeen wij evenwel uit het hierboven gezegde te mogen besluiten, dat voor beider zekerheid eene nauwe alliantie tusschen Pruissen en de Nederlanden noodig is, en dat deze door geen verschil van handelsbelangen behooren verhinderd te worden.

Bestond eene diergelijke alliantie, dan zou voorzeker een tusschen den Beneden-Rijn en Maas vereenigd Pruisisch leger het beste middel zijn om de grenzen van Noord-Nederland tegen de aannadering van een Fransch leger te dekken, daar dit tot Noord-Brabant doordringende, deszelfs rechter flank en rug aan het eerstgenoemde zoude blootgeven. Ten einde de Pruisen vrijer in hunne bewegingen te maken en bij het overgaan der Maas, niet aan Maastricht of Venlo te binden; zoude het doelmatig zijn ook Roermonde tot een bruggenhoofd in te richten. Op deze plaats en te Venlo, zouden dan ook gemetselde bruggen over de rivier gemaakt moeten worden, welke ook bij hoogen waterstand of ijsgang, den overgang toelaten. Daar bij het uitbreken van den oorlog, ons leger natuurlijk in Noord-Brabant vereenigd zal zijn, zal hetzelfde voordeelig geplaatst wezen, om met het Pruisisch leger van Rijn en Maas, eenen gecombineerden inval in België te doen, wanneer Brussel het rendez-vous der beide legers moet zijn. Het is geenszins ons plan de offensieve en defensieve operatiën welke bij eene Pruisisch-Nederlandsche alliantie kunnen beproefd worden, na te gaan, doch wij hebben hier alleen willen aantoonen, dat, indien dezelve bestaat, beide landen elkander, niettegenstaande de sedert 1850 voorgevallen groote verandering, nog krachtig kunnen ondersteunen en hun grondgebied voor overheering vrijwaren.

D.

Ofschoon wij niet geheel instemmen met sommige der hier ontwikkelde denkbeelden van den door ons hooggeschatten, ver verwijderden steller van bovenstaand artikel, hebben wij daaraan zeer gaarne eene plaats ingeruimd. Het kan overigens beschouwd worden als eene bijdrage te meer voor het groot staatkundig belang dat Nederland heeft, om zijne defensie op eenen behoorlijken voet te regelen, en steeds voorbereid te houden om eene partij te kunnen kiezen, die het meest zou strooken met het ondeelbaar behoud der eer, der waardigheid en der onafhankelijkheid van den Staat.

De Redactie.

*Aan de lezers van den Spectator!*

Het laatste nummer des elfden jaargangs van ons Tijdschrift, de pers verlatende, rekenen wij het pligtmatic eenige regelen te wijden aan de afgedane jaarlijksche taak.

Wanneer wij al dadelijk ons de vraag voorstellen, of wij met innige gerustheid het oordeel kunnen inwachten van ons publiek over onzen verrigten letter-arbeid in den afgeloopen jaargang, dan gelooven wij dat dit onderzoek tot het antwoord zal leiden, dat wij niet voldaan hebben aan de verwachting die velen koesterden bij den aanvang van dit elfde deel. Gewoon om het getal van oorspronkelijke artikels verre te zien overtreffen de reeks van de, uit andere militaire tijdschriften overgenomene vertoogen, hebben vele onzer lezers eene teleurstelling gevonden, juist het omgekeerde te zien plaats grijpen. Deze opmerking is ons dezer dagen duidelijk kenbaar gemaakt, en toch hadden wij, met deze wijziging in de Redactie van ons Tijdschrift, niet anders gedaan dan eenen wenk te volgen, die ons in het voorleden jaar gegeven was. Dat er werkelijk behoefte bestond aan de mededeeling van de meest belangrijke vertoogen van blijvende waarde, uit de vreemde journalen, dit toch bewijst de aanmoediging, welke het in de fransche taal geschrevene militair tijdschrift, dat door de Erven DOORMAS te 's Gravenhage nu onlangs is uitgegeven, zoo het schijnt, heeft ontvangen; dewijl dit maandwerk zich geheel aan eene soort van bloemlezing heeft toegewijd. Wij willen, noch mogen het publiek van wispelturigheid beschuldigen, en kunnen niet anders dan de overtuiging aannemen, dat wij niet zoo gelukkig zijn geweest, om aan den smaak van dat publiek in dezen te voldoen, en daarin eene wijziging te zien van den raad, die ons voor ruim twaalf maanden gegeven was, ten einde haar te behartigen bij den nieuw in te treden jaargang.

Eene andere teleurstelling, die men meer regtstreeks aan den hoofdredacteur heeft ten laste gelegd, heeft daarin bestaan, dat hij geen gewag heeft gemaakt van den uitslag zijner zending naar de Pruisische Rijnprovincien, tijdens de groote manoeuvres, die dáár in de maanden Augustus en September II. zijn uitgevoerd door het VII en VIII korps van het Pruisische leger, — iets waaromtrent de nieuwsgierigheid van het publiek van den *Spectator* zoo zeer opgewekt was. Men heeft echter vergeten daarbij in aanmerking te nemen, dat het hooge militaire bestuur, dat hem gezonden had, wél in de eerste plaats het regt had op de opmerkingen die hij dáár had kunnen opzamelen, en dat hij om diezelfde redenen niet tot zijn publiek mogt spreken, voor en aler die zaak in hooger ressort was afgedaan.

Het verwijt dat wij laauw geweest zijn in de behartiging van de belangen van personen en zaken tot het leger behoorende, heeft ons meer getroffen, omdat, hoezeer wij de gegrondheid dezer opmerking niet geheel kunnen ontkennen, echter de loop der omstandigheden en de rigting welke de publieke opinie in dat opzigt nam, ons terughielden onze overtuiging geheel bloot te leggen. De wijze hoe die zaken behandeld en voorgedragen werden in onze dagbladen en tijdschriften, benam ons — wij bekennen het gaarne — den moed, om in het welbegrepen belang van het leger, en alzoo van het vaderland, onze gevoelens te ontwikkelen over onderwerpen, die naar onze begrippen eene wijziging of verbetering verlangden. En hoe overtuigd wij ook waren, dat eene grondige beoordeeling en bescheiden critiek, bij het hoog militair bestuur gunstig wordt opgenomen, hielden wij het desniettemin voor bewezen, dat elke aanmerking op deze of gene zaken, van onze zijde gedaan, regtstreeks zoude leiden tot nadeel van de belangen die

wij juist zouden hebben willen bevorderen. Geen mensch toch zal ontkennen, dat de publieke opinie buiten het leger, dat de meeste onzer dagbladen en tijdschriften, en helaas! dat vele leden onzer Staten-Generaal, maar al te zeer gestemd zijn om het defensie-wezen van den Staat op te offeren aan den oogenblikkelijken nood der schatkist, en zoodoende de eer, de waardigheid en de onafhankelijkheid van den Staat in de waagschaal te stellen. Velen schijnen in het denkbeeld te hebben verkeerd, dat het daarom juist tijd was, om met wezenlijke of vermeende grieven tegen het hoofdbestuur van oorlog voor den dag te komen, doch daarmede konden wij niet instemmen, omdat wij dit als een wapen beschouwden, dat maar al te zeer konde dienen in de handen van hen, die, uit dwaling of opzettelijk, al hunne krachten inspanden tot slooping der waarborgen onzer onafhankelijkheid. Te vergeefs toch waanden wij, dat de regtvaardigheid het medebragt, dat de steenen die men wierp op de handelingen van het bestuur van oorlog, toch moesten afgewisseld worden door de erkenning van het goede dat gesticht was, en dat, wanneer men den minister tergend dwalingen, somwijlen onder de grofste vormen en bewoordingen, voor oogen hield, men aan den anderen kant toch ook in het licht der waarheid zou stellen de moeilijke omstandigheden, waarin de eerste minister, die tot het afbreken van het leger gedwongen werd, gesteld was, alsmede de schitterende hoedanigheden, welke de publieke opinie hem vroeger, toen hij de artillerie van ons leger tot eene elders ongekende hoogte van geoeffendheid had opgevoerd, met zooveel regt toekende. Geen eenige stem verheef zich daartoe. Was dit vrees voor de opinie, die in de loopende oogenblikken niet anders dan oppositie wenschte, zonder te zien waarheen die oppositie eindelijk zoude leiden? Wij weten het niet; doch wanneer men ons den steen toewerpt, omdat wij niet mede *haro!* riepen — welnu, ook deze zal ons niet doen wankelen in onze beginselen, om te doen, wat wij, naar onze innige overtuiging in de loopende oogenblikken voor goed en nuttig achten in het welbegrepen belang van het leger; een belang dat wij nimmer zullen verzuken. De tijd van kalmte, van onpartijdige beoordeeling en beschouwing zal terugkeeren, en dan zal men kunnen regt spreken over den *Spectator*, of hij zijne roeping heeft uit het oog verloren, of hij goed of kwaad deed. — Zoo handelende, kunnen wij ons voor 't minst beroepen op de uitspraak van vele rechtschapene en onbevooroordeelde mannen, en onder deze op eenen man, die door zijnen hoogen stand in de militaire hiërarchie, door zijne rijke ondervinding als generaal en staatsman, door de hoedanigheden van zijn karakter, en door de gedegenheid zijner geschriften, tot het hoogste aanzien in de algemeene opinie gestegen is, namelijk op den franschen luitenant-generaal *de Préal*. Hoe toepasselijk zijne woorden ook voor onze zienswijze zijn, als hij, zelf in de oppositie zijnde, echter meende de scherpe aanvallen tegen den franschen oorlogsminister te moeten bestrijden, zullen wij aan onze lezers overlaten, wanneer hij zegt:

— Jugez un ministre sur ces actes, c'est raison et justice au premier coup d'oeil. Toutefois, lorsque ces actes présentent en même temps du bien et du mal, il faudroit rechercher d'abord, si la somme du bien ne l'emporte pas sur celle du mal, et examinera ensuite quelle difficultés l'homme d'état a rencontrées devant lui, quelles causes secrètes et prédominantes lui ont imposé des fautes, dont il a gémi le premier, et dont il a du accepter la responsabilité aux yeux du public pour faire admettre des principes utiles, mais contestés, et que d'autres à sa place auraient peut-être sacrifiés. — Non, s'écrie un puritanisme d'autant plus tranchant dans ses déclamations, qu'il n'a jamais passé par de semblables épreuves; non, il faut, en pareil cas, résister aux mauvaises exi-

gences, ou se retirer! — Mais avec cette austérité inflexible on n'arrêterait pas le cours des abus, et on laisserait toujours et indéfiniment ajourné les meilleures mesures. Les hommes supérieurs connaissent mieux la nature des obstacles et le prix d'un progrès; ils savent fort bien qu'on ne les comprendra pas, que l'opinion égarée s'élevera pour les combattre et les renverser; ils le savent, et ils se devouent. Le forum devient pour eux un nouveau champ-de-bataille; ils tombent, et, consolés dans leur retraite par le témoignage de leur conscience, ils ne regrettent que l'impuissance où ils se trouvent de servir encore leur pays, et laissent à l'histoire le soin de les venger en révélant les vrais motifs de leur conduite.»

Wij schamen ons niet, openlijk te erkennen, dat wij den zin en de bedoeling van dit gevoelen des franschen generaals *de Préal* aankleven, en het steeds voor den geest hadden, wanneer wij met oplettendheid den loop der handelingen van het militair bestuur, en de oordeelvellingen der periodieke pers daarover, nagingen en overdachten. Wanneer wij alzoo ons prijs gaven, om van laauwheid of van ministeriël-gezindheid beschuldigd te worden, dan bleef ons echter de troost over, onze overtuiging niet te hebben opgeofferd aan de willekeur van de opinie der dagbladen, of aan den dwang dergenen die met ons in gevoelen verschilden.

De hoofdoorzaken van de meeste klagten die thans worden aangeheven, moeten gezocht worden: 1° in de noodzakelijkheid van het inkrimpen der kaders, en het maken van bezuinigingen in alle takken van het militair bestuur. 2° In de vrijgevigheid van een vroeger beheer, in het ruim bezetten der hoogere en lagere rangen, en in de wijze van bevordering, waarbij men, om één verdienstelijk officier in de hoogere rangen te voeren, somwijlen aan een dozijn anderen, waarvan men geene of weinige diensten verwachten kon, dezelfde onderscheiding toekende.

Bij dusdanige mildheid, en bij eene *zoodanige toepassing* van het stelsel van ancienniteit, kon het niet missen, of er moest eenmaal een tijd komen, waarin andere beginselen in werking kwamen, die onvermijdelijk eene smartelijke verandering moesten veroorzaken in eene door het vorige hooge bestuur gehuldigde, en toch ook toen vrij algemeen geïaakte, gewoonte. Wij voorspelden in het jaar 1834, dat er zulke tijden zouden aanbreken, en beijverden ons toenmaals, om ze minder schadelijk te maken, en de bevorderingen niet plotseling te doen stilstaan, door het voor-

stel van het plan der oprigting van een onderling *verhoogd pensioenfonds*. Had dit plan destijds medewerking gevonden, had men toen niet onbezorgd van den eenen op den anderen dag geleefd, en gerust de toekomst te gemoet gezien, dan ware de taak die thans het kriegsdepartement is opgelegd, veel gemakkelijker, en voorzeker minder grievend voor zich-zelf en voor anderen geweest. — Doch genoeg over het verledene, om nog een paar woorden te zeggen over de toekomst.

De twaalfde jaargang zullen wij intreden, juist in een tijdstip, dat een zware strijd zal gestreden worden over de toekomst van het leger, en derhalve in het gunstigste oogenblik, om nogmaals te kunnen optreden voor de wezenlijke belangen en de onvervreembare regten van de armee, aan wie Nederland het behoud van zijne zelfstandigheid en instellingen grootendeels verschuldigd is.

Wel verre van blind te zijn voor de leemten, gebreken en dwalingen, welke ons, met opregten zin en uit liefde voor de wetenschap, zijn onder de oogen gebragt, zullen wij integendeel trachten bewijzen te leveren, dat wij ons geenszins onfeilbaar achten, en aan welgemeenden raad zeer gaarne gehoor leenen.

Door eene getroffen overeenkomst, zijn wij tevens in staat gesteld, een behoorlijk *honorarium* toe te kennen aan de schrijvers van oorspronkelijke wetenschappelijke verzoogen, die zulks namelijk mogten verlangen, en hunnen wensch daartoe, bij de toezending der stukken, *uitdrukkelijk* te kennen geven. Aan *zoodanige* oorspronkelijke artikels, die door de redactie goedgekeurd en opgenomen worden, zullen in het vervolg door de uitgevers, bij het einde van elke zes maanden, voor ieder vel druks van acht bladzijden, het gebruikelijke honorarium worden uitbetaald. Door deze uitbreiding van den werkring van ons Tijdschrift, hopen wij, langs eenen geoorloofden weg, de emulatie tot mede-arbeid op te wekken, en zoodoende eene gewenschte verscheidenheid in de redactie te verkrijgen: terwijl wij aan velen, die daartoe genegen zijn, de gelegenheid verschaffen eenige stoffelijke vruchten te innen van de inspanning hunner geestvermogens.

Door het weder openen van een rubriek voor *boekbeschouwingen* en *korte wetenschappelijke en andere berigten*, hopen wij tevens aan de wenschen van vele onzer oude getrouwe lezers te voldoen. Daarmede bevelen wij den twaalfden jaargang op nieuw aan.

*De Redactie.*

## EINDE VAN HET ELFDE DEEL.



# BIJLAGE XII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 41<sup>de</sup> DEEL, N<sup>o</sup>. 12.

(Maand Junij 1843).

## LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

### BENOEMD:

Tot magazijn. der art. van de 5de kl. te Wierikkerschans: de 1ste luit. J. F. van Heutsz, van het 1ste reg. art. Tot komm. van het huis van opsluiting en tuchtiging te Woerden: de gepensioneerde maj. met rang van luit.-kol. W. A. Kriesfeld.

### Verplaatsingen.

Bij het 8ste reg. inf.: de 1ste luit. H. L. C. Grond, van het 9de reg. inf. Bij het 5de reg. art.: de 2de luit. A. L. Buhlman, van het 1ste reg. art. Bij de mil. adm. in Oost-Indien, als aspirant-betalemeester: de 2de luit.-kwartierm. J. W. Jonkers, van het 10de reg. inf. Bij het reg. gren.: de 1ste luit. zonder bezw. der schatkist H. C. Staring, van het reg. jagers.

### Nonactieveits-tractement verleend aan:

Den kap. C. van Baerle, van het 2de reg. inf. Den kap. M. Schröder, van het 10de reg. inf.

### Gepensionoord.

De 1ste luit. L. Garey, magazijn. der art. van de 5de kl. te Wierikkerschans. De maj. J. J. F. Verhelle, van het 6de reg. inf., onder toek. van den rang van luit.-kol. De kap. op non-act. H. C. Berghuis, van het 10de reg. inf. De maj. W. A. van Kriesfeld, van het 5de reg. inf., onder toek. van den rang van luit.-kol. De 1ste luit. H. J. Clarion, van het 5de reg. ligte drag. De maj. H. de Leeuw van Coolwijk, van het 9de reg. inf. De 1ste luit. A. P. J. van Zutphen, van het 5de reg. inf.

### Eervol ontslagen.

De 2de luit. W. J. Kempers, van het 2de reg. art., onder toek. van den rang van 1sten luit. en vergunning tot het voortdurend dragen van de uniform van het korps waartoe hij tot dusverre heeft behoord.

### Uit de dienst ontslagen.

De 2de luit. H. W. Budde, van het 5de reg. inf. De 2de luit. W. Duran, van het 8ste reg. inf.

### Overleden.

De 2de luit. O. J. A. Howen, van het reg. gren. De 1ste luit. op non-act. P. E. Vermaten.

# NOTICE

Notice is hereby given that the undersigned has been appointed by the Court of Chancery, in and for the County of ... State of ... to sell the real estate of the late ... deceased, to wit: ...

The said real estate is situated in the County of ... State of ... and is described as follows: ...

The sale will be held at the Court House in the City of ... on the ... day of ... at ... o'clock in the afternoon of that day.

For further particulars, apply to the undersigned at his office in the City of ...

Witness my hand and seal this ... day of ... 18...

Notary Public for the County of ... State of ...

NOTICE

## DRUKFOUTEN IN N°. 11.

---

- Bladz. 237, 1<sup>e</sup> kol., reg. 16 v. b. *staat*: St. Joris-ridders; *lees*: St. Jans-  
ridders.
- » 238, 1<sup>e</sup> » » 5 » » calade; *lees*: colade.
- » — 1<sup>e</sup> » » 13 » » bonneret; *lees*: banneret.
- » 239, 1<sup>e</sup> » » 24 » » Ruwaard *Mond*, *lees*: Ru-  
waard *Aloud*.
- » 239, 2<sup>e</sup> » » 9 en 10 v. b. *staat*: gedurende het beleg  
van 's Hertogenbosch; *lees*: in de nabij-  
heid van 's Hertogenbosch.
- » 240, 1<sup>e</sup> » » 15 v. o. *staat*: gevechtszaken; *lees*: gerechts-  
zaken.
- » — 2<sup>e</sup> » » 15 » » beschaafde; *lees*: onbeschaafde.
- » 241, 1<sup>e</sup> » » 9 » » met den degen; *lees*: niet  
met den degen.

THE HISTORY OF THE

... of the ...  
... of the ...  
... of the ...  
... of the ...  
... of the ...

... of the ...  
... of the ...  
... of the ...  
... of the ...  
... of the ...

